

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET**

(studij za stjecanje visoke stručne spreme
i stručnog naziva: magistar kineziologije)

Martina Jurković

**ATRIBUCIJE USPJEHA I
NEUSPJEHA STUDENATA
SPORTAŠA**

(diplomski rad)

Mentor:

izv. prof.dr. sc. Renata Barić

Zagreb, rujan 2016.

ATRIBUCIJE USPJEHA I NEUSPJEHA STUDENATA SPORTAŠA

Sažetak

Cilj ovog diplomskog rada je istražiti na koji način studenti sportaši objašnjavaju uzroke svoje najuspješnije i najmanje uspješne izvedbe u sportskoj karijeri. Ispitali smo kako se ti razlozi razlikuju za uspjeh i neuspjeh te s obzirom na spol studenata i vrstu sporta. U istraživanju su sudjelovala 194 studenta Kineziološkog Fakulteta u Zagrebu (Nž=77, Nm=117). U istraživanju je korišten Weinerov model atribucija i CDS II skala (Hanrahan i Cerin, 2009). Rezultati su pokazali da ispitanici donose više internalne, stabilne i osobno kontrolabilne atribucije za uspjeh nego za neuspjeh. Razlike između studenata i studentica dobivene su samo na dimenziji lokusa kontrole za neuspjeh gdje su sportašice svoje neuspjehe u statistički značajno većoj mjeri pripisivale sebi u odnosu na sportaše. Nije dobivena razlika u atribucijama s obzirom na vrstu sporta.

Ključne riječi: *spol, vrsta sporta, Weinerov model atribucija, CDS II skala, lokus kontrole*

ATTRIBUTIONS OF SUCCESS AND FAILURE OF STUDENT ATHLETES

Summary

The goal of the present thesis is to investigate how student athletes explain the causes of its most successful and the least successful performance in sports career. We examined how these reasons differ for success and failure, and regard to gender of students and type of sport. In this research participated 194 students of the Faculty of Kinesiology in Zagreb (Nw=77, Nm=117). The study used Weiner attribution model and CDS II scale (Hanrahan i Cerin, 2009). The results showed that participants bring more internal, stable and personally controllable attributions for success than for failure. Differences between male and female students were obtained only in the dimension locus of control for failure where woman's their failures attributed significantly higher to themselves in relation to the man's. There are no significant differences in attributions considering the type of the sport.

Key words: *gender, type of the sport, Weiner attribution model, CDS II scale, locus of control*

SADRŽAJ

1. U V O D.....	5
1.1. Atribucijske teorije	5
1.2. Atribucijske dimenzije.....	9
1.3. Prediktori i posljedice atribucija.....	12
1.4. Atribucije u sportu	14
1.5. Atribucijska pristranost	17
1.6. Razlike u atribuiranju s obzirom na spol.....	21
1.7. Razlike u atribuiranju s obzirom na vrstu sporta.....	21
1.8. Cilj istraživanja.....	22
2. METODE	23
2.1. Sudionici.....	23
2.2. Materijal	23
2.3. Postupak	23
3. REZULTATI	24
3.1. Razlozi za uspjeh i neuspjeh na najuspješnijem i najmanje uspješnom natjecanju u karijeri.....	24
3.2. Atribucije najuspješnije i najmanje uspješne izvedbe u karijeri.....	27
3.3. Rezultati razlika u atribucijama s obzirom na spol.....	28
3.4. Rezultati razlika u atribucijama s obzirom na vrstu sporta	34
4. RASPRAVA.....	40
4.1. Razlozi za nauspješniju i najmanje uspješnu izvedbu u karijeri	40
4.2. Razlike u atribucijama s obzirom na spol.....	42
4.3. Razlike u atribucijama s obzirom na vrstu sporta	44
4.4. Preporuke za buduća istraživanja	45
5. ZAKLJUČAK.....	46
6. POPIS LITERATURE.....	47

1. U V O D

Uspjeh i neuspjeh su sastavni dijelovi sporta. Bio rezultat uspješan ili neuspješan, svaku osobu zanima zašto se to dogodilo. Pitanje „zašto“ često okupira sportaše nakon nastupa, a analiza i odgovor mogu u velikoj mjeri utjecati na njihovo ponašanje, razinu truda, emocije, motivaciju, ponašanje i očekivanja budućeg uspjeha (Allen, 2012). Zbog toga, analiza i razumijevanje prošlih uspjeha i neuspjeha, kao i razloga koji stoje iza njih, može pomoći sportašima u boljoj pripremi za buduće izazove i povećati vjerojatnost uspješnih rezultata na sljedećim natjecanjima. Atribucijska teorija opisuje kako ljudi objašnjavaju uzroke vlastitog ponašanja i ponašanja drugih ljudi. Temeljna pretpostavka je da ljudi tragaju za konstantnostima u svojoj okolini, kako bi imali doživljaj kontrole i mogućnosti predviđanja događaja u budućnosti.

Kako bi se omogućio razvoj sposobnosti sportaša važno je precizno objasniti i razumijeti razloge koji stoje iza njihovih dosadašnjih rezultata (Allen, Jones i Sheffield, 2009). Međutim, često je teško pronaći objektivni razlog jer je ključni element kauzalne atribucije upravo percepcija onoga tko je donosi (Cox, 1998). Zbog toga ona uvelike ovisi o individualnom tumačenju događaja ili situacije. Razumijevanje razloga koji stoje u pozadini uspjeha i neuspjeha može nam pomoći predvidjeti ponašanje sportaša u budućnosti, zbog čega je istraživanje atribucija izuzetno važno i korisno u sportskom kontekstu.

1.1. Atribucijske teorije

Postoje razne teorije koje pokušavaju objasniti kako i zašto ljudi donose atribucije, ali prema Kelley i Michela (1980), zajednička ideja da ljudi tumače ponašanje u odnosu na njegove uzroke i da te interpretacije igraju vrlo važnu ulogu u određivanju njihove reakcije (Kelley i Michela, 1980). Istraživanja u socijalnoj psihologiji koriste atribucijske teorije za razumijevanje i opisivanje atribucija o uzrocima svojih ili tuđih ponašanja (Pennington, 1996). Kada ljudi imaju sposobnost da shvate zašto se nešto dogodilo, tek onda postaje moguće predvidjeti i, u određenom smislu, kontrolirati svijet oko sebe, točnije imati osjećaj veće osobne kontrole.

a) Weinerov model atribucije postignuća

Bernard Weiner (1974) razvio je atribucijski model koji je ostavio značajan utjecaj na suvremenu psihologiju i njenu primjenu. On je razvio model atribucije usmjeren na područje postignuća. Weiner je smatrao kako je osobna motivacija pod utjecajem procesa putem kojih pojedinci teže razumjevanju sebe tvoreći uzročne atribucije vlastitog postignuća. Atribucije se mogu smjestiti na tri dihotomne dimenzije: lokus, stabilnost i kontrolabilnost (tablica 1), a svaka od njih može utjecati na kognitivne i emocionalne reakcije koje direktno stvaraju ponašajne odgovore (Weiner, 1985). *Lokus* se odnosi na mjesto uzroka određenog događaja, a može biti internalni (pojedinaac uzrok ponašanja ili događaja pripisuje sebi) i eksternalni (pojedinaac uzrok ponašanja ili događaja pripisuje vanjskim faktorima). *Lokus* je povezan s ponosom i sramom zbog uspjeha ili neuspjeha, a stabilnost je povezana s očekivanjima buduće uspješnosti. *Dimenzija stabilnosti* odnosi se na to je li uzrok ishoda stabilan ili promjenjiv od situacije do situacije. Konačno, *kontrolabilnost* se odnosi na to da li pojedincima mogućnost kontrole nad ishodom izvedbe, a povezana je s procjenom odgovornosti i namjere (Weiner, 2005; prema Peterson i Schreiber, 2012). Kombinacija kontrolabilnosti i lokusa predviđa krivnju ili sram zbog neuspjeha, kao i očekivanje buduće uspješnosti (Weiner, 1986., 2005; prema Peterson i Schreiber, 2012). Uz to, Weiner i sur. (2005; prema Eberly, Holley, Johnson i Mitchell, 2011) dodaju i značajku globalnosti, na temelju koje pojedinaac procjenjuje je li uzrok ishoda globalan, tj. očekuje li se u svim situacijama ili je specifičan za trenutačan ishod. Važna postavka ovog atribucijskog modela je da će opažatelj selektivno usmjeriti, kao i inhibirati, one informacije koje su u skladu s njegovim uobičajenim načinom rezoniranja, što je također poznato kao *atribucijski stil*. Nalazi istraživanja potvrđuju važnost atribucijskog stila u formiranju očekivanja budućih ishoda. Prema teoriji se očekuje da će pripisivanje neuspjeha osobnoj sposobnosti (internalno, stabilno, nekontrolabilno) dovesti do srama i očekivanja nastavka neuspjeha u budućnosti, dok atribuiranje neuspjeha nedostatku osobnog truda (internalno, nestabilno, kontrolabilno) obično dovodi do krivnje i očekivanja budućeg uspjeha uz ulaganje većeg truda (Bernardić, 2003). Uspjeh pripisan osobnoj sposobnosti vodi do osjećaja ponosa i očekivanje budućeg uspjeha, dok pripisivanje uspjeha osobnom trudu također vodi do ponosa, ali se budući uspjeh očekuje samo ukoliko se uloži jednak trud (Weiner, 2005 prema Peterson i

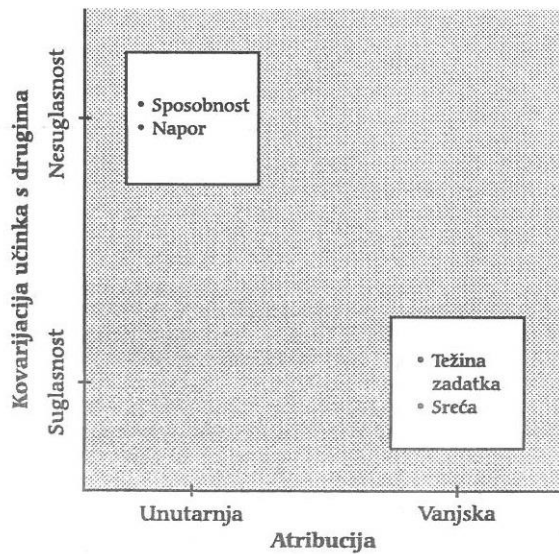
Schreiber, 2012). Pokretač procesa atribuiranja je ljudska potreba za objašnjavanjem i razumijevanjem događaja u okolini, pa je motivacija nužan uvjet za pristupanje procesu atribuiranja. U skladu s navedenim, u istraživanju studentske populacije potvrđeno je da za studente koji pripisuju uspjeh stabilnim uzrocima postoji veća vjerojatnost očekivanja uspjeha u budućnosti, dok za one koje atribuiraju neuspjeh stabilnim uzrocima postoji veća vjerojatnost očekivanja opetovanih budućih neuspjeha (Peterson, 1992, 2002; prema Peterson i Schreiber, 2012). Događaj kao npr. neuspjeh na ispitu je popraćen afektom koji je povezan s ishodom nakon koje sljedi kauzalna atribucija koja dovodi do psiholoških posljedica (buduća očekivanja) i ponašanja (Hewstone, Stroebe, 2001). Drugim riječima, neuspjeh na ispitu izaziva neugodne emocije, a način na koji će si osoba objasniti uzroke toga utječe na njegova buduća očekivanja vezana uz ponovni izlazak na ispit ali i s tim povezanu motivaciju za učenje.

Tablica 1. Trodimenzionalna klasifikacija atributa uspjeha i neuspjeha (prema Weiner, 1985).

MJESTO UZROČNOSTI				
<i>Unutrašnji uzroci</i>			<i>Vanjski uzroci</i>	
KONTROLABILNOST	Kontrolabilani	Nekontrolabilani	Kontrolabilni	Nekontrolabilni
<i>Stabilan</i>	Sposobnost	Sposobnost	Nastavnik, trener	Sposobnost drugih, težina zadatka
STABILNOST				
<i>Nestabilan</i>	Trenutno zalaganje	Raspoloženje	Trenutna pomoć drugih	Sreća

b) Model kovarijacije

Harold Kelley (1985) u okviru ove teorije objašnjava kako ljudi određuju uzrok vlastitog i tuđeg ponašanja ili događaja. Njegov glavni doprinos je spoznaja da pri stvaranju dojma o nekoj osobi uočavamo i razmišljamo o više dimenzija koje čine informaciju, što je temeljna postavka modela kovarijacije (Aronson, Wilson i Akert, 2005). Pema modelu, ljudi zaključuju o uzročno posljedičnoj vezi na način da procjenjuju ako je uzrok prisutan tada je prisutan i efekt i obratno, kada je uzrok odsutan efekt izostaje. Dakle, ukoliko postoji kovariranje u događaju ili ponašanju, osoba će stvoriti zaključak o njihovom uzroku. Informacije o kovarijaciji dobijamo na temelju tri dimenzije: dosljednosti, različitosti i suglasnosti. *Informacija o dosljednosti* odnosi se na stupanj u kojem je događaj ili ponašanje dosljedno onom u prethodno sličnom kontekstu: ako se netko ponaša slično u sličnim situacijama, onda je konzistentnost visoka. *Informacija o različitosti* pokazuje stupanj u kojem je trenutno ponašanje ili događaj jedinstveno za određenu osobu ili situaciju: ako se ponašanje ili događaj očituje u različitim situacijama, onda je različitost niska (Mikulić, 2015). Konačno, *informacija o suglasnosti* upućuje na stupanj u kojem je ponašanje ili događaj rasprostranjeno: ako većina ljudi iskusi događaj ili ponašanje, onda je suglasnost visoka (Eberly, Holley, Johnson i Mitchell, 2011). Kada promatrano ponašanje ili događaj ima visoku dosljednost te nisku suglasnost i različitost, atribuirat ćemo mu unutarnji uzrok. Ako su sve tri informacije podudarne, tj. dosljednost, suglasnost i različitost su visoke, donjet ćemo vanjsku atribuciju o ponašanju ili događaju. Točnije, kada je postignuće drugih suglasno s učinkom sudionika, atribucije će biti vanjske (težina zadatka ili sreća), a ako postignuće sudionika nije suglasno, atribucije su unutarnje (sposobnost ili napor)(Slika1). Kelleyev model ima široku primjenu, i potvrđen je u mnogobrojnim istraživanjima (Pennigton, 1996). Kelley smatra kako ljudi često pogrešno pripisuju uzrok ponašanja ako su drugi mogući uzroci već otprije poznati (Myers, 2008). Uz to, dokazano je kako se ljudi prilikom atribuiranja više oslanjaju na informacije o dosljednosti i različitosti nego o suglasnosti te da nemaju uvijek relevantne informacije o sve tri dimenzije koje su im potrebne za kvalitetno atribuiranje (Aronson, Wilson, Akert, 2005).

Slika 1. Prikaz kovarijacije principa učinka u atribuciji (Cox, 1998).

c) Model konfiguracije

Model konfiguracije prikazuje atribucije koje se temelje na jednom opažanju. Atribucije se donose upotrebom kauzalnih shema; točnije ljudi se ponajviše oslanjaju na stereotipe (Bernardić, 2003). U ovom modelu pronalazimo dvije glavne strategije. Prva, *načelo podcijenjivanja* iskazuje postupak u kojem se za cjelokupni dojam drugi uzorci ne uzimaju u obzir, ako se zna da je jedan prisutan. Ovim načinom je vidljivo da ljudi teže jednostavnosti u socijalnoj percepciji. Druga, *načelo povećanja* iskazuje postupak gdje je uloga nekoga učinka povećana ako se učinak događa u nazočnosti nekog inhibitornog uzroka. Njime se, ponajviše, objašnjava socijalni utjecaj koji vrše male grupe kod donošenja rezultata i pri objašnjavanju ekstremnih efekata (Cox, 1998).

1.2. Atribucijske dimenzije

Atribucije su klasificirane u skladu s trima dimenzijama: mjestom, stabilnošću i kontrolom (Takač i Varga, 2011). Dimenzija mjesta ili lokusa kontrole se koristi da bi odredili da li je uspjeh/neuspjeh uzrokovan karakteristikama osobe ili karakteristikama okruženja. Internalni su čimbenici oni koji potječu od same osobe, za razliku od eksternalnih čimbenika koji utječu na rezultate iz okruženja. Dimenzija stabilnosti, kao

druga dimenzija atribucija, usmjerena je prema vjerojatnosti da će se događaj ponavljati (Takač i Varga, 2011). Točnije, sagledavamo je kao atribucijsku procjenu za vjerovatnost budućih sličnih rezultata. Nadalje postoji i dimenzija kontrolabilnosti. Ona determinira tko ili što je zaslužan za rezultat i to na način da određujemo da li je rezultat kontroliran osobno ili je kontroliran od strane drugih (De Michele P.E., Gansneder, B. i Solomon G.B., 1998). Uzrok uspjeha ili neuspjeha može biti pod kontrolom osobe ili izvan njene kontrole. Čimbenici pod kontrolom osobe jesu oni za koje on/ona vjeruje da ih može (lako) mijenjati. Za ilustraciju, sreća bi bila čimbenik koji je u potpunosti izvan kontrole. Suprotan primjer predstavlja trud, na čiji se intenzitet može utjecati. Atribucije se opisuju u skladu s navedenim dimenzijama, ovisno o tome koja su obilježja prisutna, a koja odsutna.

Postoje različiti načini za procjenu atribucija na temelju ovih dimenzija:

a) Metoda strukturalne ljestvice podrazumijeva da sportaš procjenjuje nekoliko atribucija na temelju njihove primjene za događaj. Popis atribucija uključuje sposobnost, napor, težinu zadatka i sreću.

b) Metoda strukturalne ljestvice postotka podrazumijeva da osoba određuje postotak primjenljivosti navedenih atribucija.

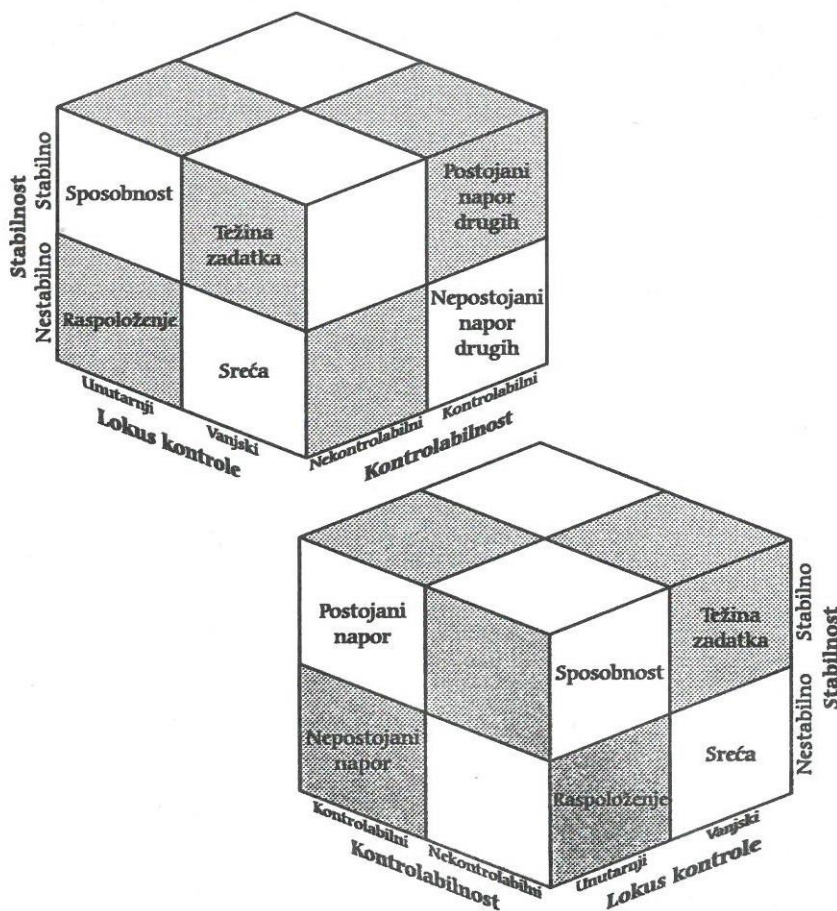
c) Sustav otvorenog tipa podrazumijeva da sportaši navode vlastite atribucije ili ih biraju s popisa mogućih atribucija. Nakon toga istraživač određuje specifične kategorije kojima te atribucije pripadaju prema Weinerovom atribucijskom modelu.

Navedene tri metode atribucijskih dimenzija imaju nekoliko nedostataka. Ograničenja kod prve dvije metode predstavlja činjenica da su ispitanici primorani birati atribucije s popisa koji nisu povezane s izjavom njihove percepcije uzroka događaja. S druge strane, sustav otvorenog tipa vrlo često ostaje nejasan jer istraživač i sportaš nisu uvijek suglasni prilikom definiranja značenja uzročne atribucije (Cox, 1998).

d) Model ljestvice uzročnih dimenzija (Causal Dimension Scale - CDS I)

Ovim modelom rješava se problem iskrivljavanja atribucija i pogrešne klasifikacije. Prije objavljivanja ove Ljestvice nije se moglo zamisliti istovremeno postojanje lokusa kontrole i kontrolabilnosti u trodimenzionalnom prostoru (Cox, 1998). Unutar ovog modela, sportaši navode uzrok ishoda te ga ocjenjuju odgovorima na devet pitanja.

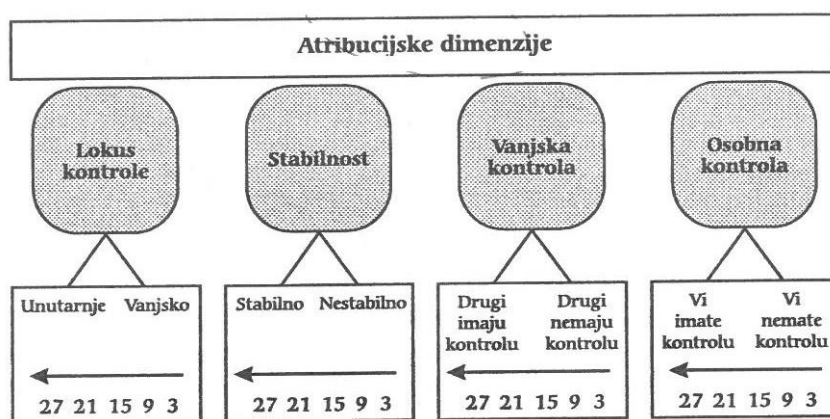
Ljestvica se sastoji od tri pitanja za svaku dimenziju: lokus kontrole, stabilnost i kontrolabilnost (slika2). Viši bodovi označavaju atribuciju koja je više unutarnja, stabilna i kontrolabilna. Zadani model je redefinirao kontrolabilni uzrok kao onaj koji se može kontrolirati ili mijenjati pod utjecajem sportaša ili neke druge osobe (članovi ekipe, trener, navijači). Prema modelu nije moguće kontrolirati atribucije sposobnosti, težine zadatka i sreće. Rapoloženje zamijenjuje napor; napor do sada smatran unutarnjom/nestabilnom atribucijom je jedina atribucija koja se klasificira kao kontrolabilnom. Time napor postaje održiva atribucija. (Cox, 1998.)

Slika 2. Trodimenzionalni model atribuiranja (Cox, 1998).

e) Model Ljestvice uzročnih dimenzija II (LJUD II), (Causal Dimension Scale–CDS II)

Ova skala predstavlja revidirani oblik izvorne skale, a razlikuje se u tome da sadrži četiri dimenzije: lokus kontrole, stabilnost, osobna kontrola i vanjska kontrola (slika3). Vrijednosti svake dimenzije nalaze se u rasponu od 3-27, gdje više vrijednosti predstavljaju atribucije koje su više unutarnje, stabilne, kontrolirane osobno i više pod vanjskom kontrolom.

Slika 3. Prikaz dimenzija uzročnosti sukladno Ljestvici uzročnih dimenzija (LJUD II) (Cox, 1998).

Osnovna ideja koja povezuje sve navedene teorije je da ljudi tumače događaje u terminima njihovih uzroka i da ta tumačenja imaju značajnu ulogu u determiniranju reakcija na te događaje (tablica2).

1.3. Prediktori i posljedice atribucija

Atribucije mogu biti snažan izvor motivacije, a imaju i veliki utjecaj na emocije, odluke, očekivanja i daljnja ponašanja (Allen, 2012). Istraživači zainteresirani za kognitivne i motivacijske procese usmjerili su se prvenstveno na vezu između antecedenata i atribucija, a oni zainteresirani za dinamiku ponašanja na vezu između

atribucija i posljedica. U oba slučaja, pretpostavlja se da kauzalne atribucije imaju centralnu ulogu u ljudskom ponašanju. Na njima se temelji čovjekovo razumijevanje uzročno-posljedične strukture svijeta i zbog toga su one važne determinante njegove interakcije s tim svijetom.

Antecedenti su varijable za koje se u istraživanju provjerava mogu li se smatrati prediktorima za korištenje određene strategije ili za određeni ishod (Takač i Varga, 2011). Antecedente možemo razlikovati po tome da li se tiču iskustva osobe iz prošlosti, ili se tiču informacija o trenutnoj situaciji. Atribucija je rezultirana informacijom onda kada posljedice određene akcije uspoređujemo posljedicama sličnih akcija. Atribucija je rezultirana očekivanjima, kada se uspoređujemo onime što bi drugi ljudi učinili u istim situacijama. Na kraju, atribucija je rezultirana motivacijom, na način da, što više akcija utječe na motivaciju, više smo skloniji odabiru sličnih akcija. Drugim riječima, veliki broj akcija koje su nepovezane s našom motivacijom postaju reducirane (Kelley i Michela, 1980).

Tablica 2. Sveobuhvatni model atribucijskog procesa (Kelley i Michela, 1980).

<u>ANTECEDENTI</u>	<u>ATRIBUCIJE</u>	<u>POSLJEDICE</u>
Informacije		
Vjerovanja	Percipirani uzrok	Očekivanja
Motivacija		Ponašanja
		Emocije

Kelley i Michela (1980) su podijelili posljedice atribucija u tri kategorije: (1) kognitivne posljedice (ustrajnost uvjerenja, mišljenja i odluka), (2) posljedice vidljive u ponašanju i (3) afektivne posljedice. Weiner (1985) je tvrdio da su psihološke posljedice atribucije vezane za očekivanje i utjecaj na buduće rezultate. On je predložio da je dimenzija

stabilnosti povezana s relativnim očekivanjem budućeg uspjeha i osjećaja beznađa (ako se kontinuirani neuspjeh percipira kao posljedica niske sposobnosti). Ako osoba pripisuje svoj uspjeh stabilnim faktorima, to će vjerojatno dovesti do očekivanog uspjeha u budućnosti. S druge strane, atribucije neuspjeha stabilnim faktorima lakše dovode do očekivanog budućeg neuspjeha. Atribucije uspjeha i neuspjeha nekim nestabilnim uzrocima može dovesti bilo do očekivanog uspjeha ili neuspjeha (Hanrahan i Biddle, 2008).

1.4. Atribucije u sportu

Kompetitivna situacija je situacija u kojoj sudionici očekuju procjenu svoga učinka. To je prigoda za natjecanje s drugima radi unutarnje ili vanjske nagrade (Cox, 1998). Kompetitivne situacije sastavni su dio sporta. One uključuju subjektivne i objektivne percepcije o pobijedniku i poraženome te pružaju priliku za pretraživanje razloga uspjeha i neuspjeha. Time spoznajemo da postoji percepcija pobjednika i poraženoga kao i prigoda da sudionici objasne razloge ishoda. Pobjednici često izražavaju više unutarnjih, stabilnih i osobno kontroliranih atribucija o ishodima svog ponašanja tj. natjecanja od poraženih (Hanrahan i Biddle, 2008; De Michele, Gansneder i Salomon, 1998).

Poželjne atribucije uspjeha uključuju sposobnosti dok poželjne atribucije za neuspjeh uključuju lošu strategiju i nedovoljan napor (Hanrahan i Biddle, 2008). Ovdje je važno napomenuti da ljudi ne moraju uvijek izjednačavati pobjedu s uspjehom. Ponekad se sportaš može osjećati uspješno, čak i ako nije osvojio natjecanje. S druge strane, sportaš može osvojiti zlatnu medalju, ali još uvijek se osjećati neuspješnim ako pri tome nije zadovoljio svoj osobni cilj.

Smatra se da mladi sportaši i osobe imaju bolje razvijenu osobnu kontrolu te da se manje prepuštaju vanjskim događajima (Deaux, K. i Lewis, L.L., 1984). Preferira se prihvaćanje zasluga za uspjeh od pripisivanja uspjeha vanjskoj sili npr. sreći. Poželjno je prihvatiti odgovornost za neuspjeh, ali na način koji ne upućuje na neizbježne neuspjehe u budućnosti. Taj pristup se može usaditi mladim sportašima, upućivanjem na uporabu unutarnjih ali nestabilnih atribucija za neuspjeh (nedovoljan napor) u čemu veliku ulogu imaju treneri i njihovo odgojno djelovanje. Istraživanja pokazuju da je unutarnja

orijentacija zrelija od vanjske (Cox, 1998). Prema tome za očekivati je pomak kod djece od vanjske prema unutarnjoj orijentaciji s porastom dobi. Ujedno, postoje dokazi da utjecaj sporta i tjelovježbe djeluje na pomicanje dijetetova lokusa uzročnosti s vanjskog prema unutarnjem (Cox, 1998).

Odnos između atribucije i afekta objašnjava da su vrste atribucija koje koristimo kao odgovor na posljedice nekog događaja usko povezane s emocijama (slika 4). Vidljivo je da unutarnja atribucija rezultira pozitivnijim emocijama od vanjske atribucije. Kada se uspjeh pripisuje unutarnjim uzrocima, osoba reagira ponosno, samopouzdana i zadovoljno. Suprotno, ako se uspjeh pripisuje vanjskim uzrocima, osoba se osjeća zahvalno. Afekt za uspjeh je uvijek pozitivan i entuzijastičan, a afekt za neuspjeh je negativan i ponekada prigušen. Sportaš koji ne uspije u zadatku i objašnjava neuspjeh unutarnjom atribucijom vjerovatno osjeća krivnju (Forsyth, D.R. i McMillan, J.H., 1981).

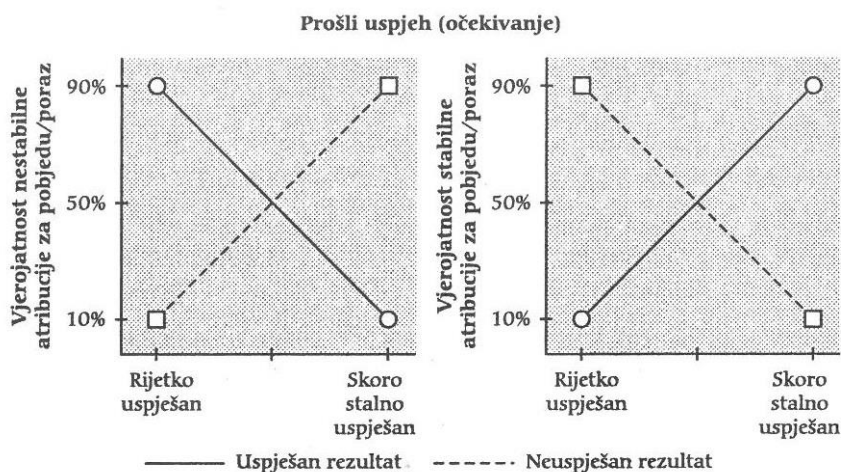
		Rezultat	
		Uspjeh	Neuspjeh
Lokus kontrole	Unutarnji	Ponos Pouzdanje Sposobnost Zadovoljstvo	Krivnja Sramota Nesposobnost Depresija
	Vanjski	Zahvalnost Sreća	Ljutnja Čuđenje Iznenadenje

Slika 4. Povezanost rezultata i lokusa konrole na emocije (Cox, 1998).

Vrste atribucija koje se javljaju kod mladih sportaša kao odgovor na uspjeh i neuspjeh usko su vezane uz njihove osjećaje samopoštovanja i samopouzdanja. Osobe s niskim samopoštovanjem imaju tendenciju objašnjavati neuspjeh s unutarnjim atribucijama od osoba s visokim samopoštovanjem i reagiraju negativnim afektom. Poraženi češće traže razloge svoga neuspjeha nego što pobijednici traže razloge svoga uspjeha (Forsyth, D.R. i McMillan, J.H., 1981).

S obzirom na dimenziju stabilnosti za očekivati je stabilne atribucije u slučaju očekivanog rezultata (uspjeh ili neuspjeh), te isto tako nestabilne atribucije u slučaju ne očekivanog rezultata (sreća ili napor) (slika 5).

Poznato je da prošlo iskustvo ima veliki utjecaj na vrstu uzročne atribucije za uspjeh ili neuspjeh (Kelley i Michela, 1980). Ako rezultat nije u skladu s iskustvom, atribucije su nestabilne. Ako su u skladu s iskustvom tada su atribucije stabilne. Te su informacije korisne za trenera ili sportskog psihologa koji sportašu pomaže u suočavanju s uspjehom ili neuspjehom. Isto tako, moguće je predvidjeti buduća očekivanja s obzirom na vrste atribucija koje pojedinac koristi za sadašnja postignuća. Ako sportaš poraz pripisuje lošoj sreći, ona govori da se situacija drugom prilikom može promijeniti. Ali ako poraz pripisuje nedostatku sposobnosti tj. stabilnim priložima, sportaš govori da će i drugom prilikom rezultat biti isti što negativno utječe na motivaciju. Ovo zapažanje upućuje na korist pripisivanja neuspjeha nestabilnim uzrocima budući da ne podrazumijeva ponavljanje neuspjeha i pokazuje kako veći napor može promijeniti rezultat iz neuspjeha u uspjeh.

Slika 5. Odnos između atribucije, rezultata i očekivanja s obzirom na prošli učinak (Cox, 1998).

- Naučena bespomoćnost u sportu

U natjecateljskim situacijama, sportaši se ponašaju kao da su im događaji izmakli kontoli, a neuspjeh ne neizbježan. Naučena bespomoćnost je psihološko stanje u kojem osoba osjeća gubitak kontole nad događajima (Jurić, 2004). Djeca koja su „naučeno bespomoćna“, a pokazuju slabija postignuća pod prijetnjom neuspjeha, pripisuju svoj neuspjeh stabilnim čimbenicima kao što je nedostatak sposobnosti. Suprotno, „naučeno bespomoćna“ djeca koja pokazuju bolja postignuća pod prijetnjom neuspjeha, koriste nestabilne čimbenike kao sreća ili nedovoljno uloženo napora (Cox, 1998). Pripisivanje uspjeha stabilnim čimbenicima pokazuje da je uspjeh realistično očekivanje u budućnosti; pripisivanje neuspjeha stabilnim čimbenicima upućuje na očekivanje kasnijeg neuspjeha. Poželjno je da trener potiče osjećaje djelotvornosti i samopouzdanja korištenjem pravilnih atribucija za uspjeh i neuspjeh. Djecu koja proživljavaju ponovljene neuspjehe poželjno je usmjeravati ka izboru nestabilne atribucije jer time potičemo dijete ka budućim uspješnim rezultatima. Isto tako, poželjna je određena doza unutarnje atribucije u slučaju neuspjeha u svrhu prihvatanja vlastite odgovornosti.

1.5. Atribucijska pristranost

U kontekstu atribucija, pristranost se odnosi na činjenicu da promatrači ponekad dolaze do objašnjenja koja odstupaju od standarda koji bi trebao predstavljati racionalnu obradu informacija ili do objašnjenja koja su stvorili drugi promatrači (Mikulić, 2015). Takvo razmišljanje, obično se javlja kao popratna pojava strategije ljudskog mozga koja teži pojednostavljenju složenih informacija. Perceptualni mehanizmi generalno stvaraju korisne predodžbe o svijetu, no ponekad mogu dovesti i na krivi put. Iako sveprisutne, atribucijske pristranosti u svojoj vrsti i zastupljenosti variraju ovisno o individualnim i grupnim razlikama. Budući da su ih ljudi većinom nesvjesni, otkrivanje i razumijevanje atribucijskih pristranosti može rezultirati racionalnijom i točnijom obradom informacija (Myers, 2008).

a) Osnovna atribucijska pogreška

Učestao problem s atribucijama je da pri objašnjavanju ponašanja drugih ljudi nerijetko podcjenjujemo utjecaj situacije uz istovremeno precjenjivanje stupnja u kojem ponašanje odražava individualne osobine i stavove, a ta je pojava poznata kao osnovna atribucijska pogreška (Myers, 2008). Prisutnost spomenute pogreške potvrđena je mnogim empirijskim nalazima, a klasično istraživanje u tom području proveli su Jones i Harris (1967; prema Aronson, Wilson, Akert, 2005). Na temelju istraživanja su ustanovili da ljudi ustraju u donošenju unutarnjih atribucija čak i kad je situacijski pritisak na ponašanje aktera očit. Jedan od razloga zašto ljudi čine osnovnu atribucijsku pogrešku leži u perceptivnoj istaknutosti, tj. usmjeravanju na osobu a ne na situaciju oko nje pri objašnjavanju njenog ponašanja. Budući da imamo vrlo malo informacija o prethodnim situacijskim uzrocima, osoba postaje izuzetno perceptivno upadljiva te ono što primjećujemo čini se logičnim i razumnim uzrokom opaženog ponašanja (Mikulić, 2015). Drugi razlog formiranja osnovne atribucijske pogreške leži u činjenici da ljudi prilikom atribuiranja prolaze kroz proces u dva koraka. Prvo se automatski donosi unutarnja atribucija, pretpostavljajući da je ponašanje osobe izazvano nečim u vezi osobe. Taj se korak obrade odvija brzo i spontano, a kako bi se prešlo na drugi korak u kojem se svjesno analiziraju i mogući situacijski uzroci ponašanja, potrebno je uložiti više truda. Ukoliko su tijekom objašnjavanja ponašanja pojedinci ometeni ili preopterećeni, ljudi neće prijeći na drugi, zahtjevniji korak, što je nerijetko i slučaj (Aronson, Wilson, Akert, 2005). Slično je i s intuitivnim vjerovanjem da drugi ljudi čine osnovnu atribucijsku pogrešku pri procjenjivanju našeg ponašanja.

Važno je naglasiti ulogu perceptivne istaknutosti u osnovnoj atribucijskoj pogrešci koja odgovara na pitanje zašto ljudi čine osnovnu atribucijsku pogrešku. Jedan od razloga je kada pokušavamo objasniti nečije ponašanje, svoju pozornost obično usmjeravamo na osobu, a ne na situaciju oko nje (Baron i Misovich, 1993; Heider, 1944,1958; Jones i Nisbett, 1971; prema Aronson, Wilson i Akert, 2005). Situacijski uzroci ponašanja druge osobe praktički su nam nevidljivi, no osoba je izuzetno perceptivno upadljiva. Ono što primjećujemo čini se logičnim i razumnim uzrokom opaženog ponašanja. Stoga su ljudi, a ne situacija, za nas perceptivno istaknuti, oni su ti kojima obraćamo pozornost i stoga smo skloni misliti da su oni sami uzrok svome ponašanju.

b) Razlike između izvođača i promatrača

Teoretičari atribucija ističu kako druge promatramo iz drukčije perspektive nego što opažamo sebe. Dok smo ponašanje drugih skloni vidjeti uvjetovano njihovim dispozicijama, za vlastito ćemo ponašanje češće koristiti situacijske atribucije o tome zašto smo nešto učinili, a ta se pojava zove razlika izvođač/promatrač (Aronson, Wilson, Akert, 2005). Do nje dolazi jer su nam perceptivno istaknuti drugi ljudi, objekti i događaji, zbog čega ne obraćamo toliko pozornost na sebe. Osim toga, ljudi intuitivno imaju potrebu zaštititi vlastito samopoštovanje što je jedan od uzroka ove pojave.

Bolje uočavamo situaciju u kojoj se sami nalazimo nego vlastito ponašanje. Ovo je poznato kao revidirana perceptivna pristranost. Kada izvođač i promatrač razmišljaju o tome što je uzrokovalo određeno ponašanjem zavedeni su informacijom koja im je najistaknutija i najuočljivija; promatraču je to izvođač, a izvođaču situacija (Malle i Knobe, 1977; Nisbett i Ross, 1980; Robins i sur., 1996; Ross i Nisbett, 1991; prema Aronson, Wilson i Akert, 2005).

c) Krajnja atribucijska pogreška

Slično kao i kod osnovne atribucijske pogreške, Pettigrew (1979, 1980; prema Myers, 2008) je pokazao kako pogrešno atribuiranje može utjecati i na pristranost u objašnjavanju ponašanja članova neke grupe. Autor nalaže kako smo poželjna ponašanja vlastite grupe skloni atribuirati internalno, a nepoželjna eksternalno i situacijski. Suprotno tomu, poželjna ponašanja druge grupe obično atribuiramo eksternalnim uzrocima koji su viđeni kao „izniman slučaj“, dok nepoželjna ponašanja pripisujemo internalnim i dispozicijskim uzrocima.

d) Atribucije u vlastitu korist

Na početku, neki tradicionalni modeli atribucija sugerirali su da ljudi čine logične i racionalne atribucije za svoje ponašanje. Međutim, u kasnijim studijama, provedenim u stvarnim situacijama, postalo je očito da ljudi često čine atribucije brzo i bez dovoljno informacija.

Ljudi u raznim životnim situacijama često imaju potrebu pripisivati uspjeh svojim vlastitim naporima, sposobnostima i sklonostima, dok se neuspjeh često pripisuje situacijskim uzrocima kao što su sreća, zadaća poteškoća i sl. (Hewstone, Stroebe, 1996). Ova tendencija preuzimanja odgovornosti za vlastite uspjehe, a okrivljavanje drugih ili situacije za vlastite neuspjehe zove se egocentrizam u atribuciji (Aronson, Wilson i Akret, 2005).

Samopodržavajuće strategije dijele se na one koje jačaju ego (pripisivanje uspjeha unutarnjim uzrocima) i one koje zaštićuju ego (pripisivanje neuspjeha vanjskim uzrocima) (Bernardić, 2003). Iako je svaka osoba, u određenoj mjeri, sklona koristiti samopodržavajuću strategiju, postoje interindividualne razlike u njenom korištenju. Tako, neke osobe rijetko pribjegavaju toj strategiji, većinom prihvaćajući odgovornost za svoja djela, dok drugi nalaze utješnim odbaciti osobnu odgovornost za posljedice kako bi zaštitili svoj osjetljivi ego (Cox, 1998.). Atribucija u veliku korist je izuzetno primjenjiva u sportu. Isto tako postoje razlike atribucije u vlastitu korist ovisno o iskustvu, igračevoj vještini i vrsti sporta kojim se bavi. Tako su Roesch i Amirkhan (1997; prema Aronson, Wilson, Akert, 2005) u svom istraživanju pronašli da su manjeiskusni kao i izuzetno sposobni igrači skloni koristiti atribuciju u vlastitu korist. Kod manjeiskusnih igrača to se javlja jer ne shvaćaju toliko dobro da su porazi ponekad njihova greška te da nisu uvijek sami zaslužni za uspjeh. S druge strane, izuzetno sposobni sportaši navikli su na učestale pobjede kao rezultat vlastitog talenta i truda, pa je neuspjeh za njih neuobičajen i potencijalno uznemirujući ishod. U takvim su okolnostima oni skloni uzroke neuspjeha tražiti u okolnostima utakmice jer je dostupna informacija o neupjehu odstupajuća od uobičajenih iskustava. Konačno, individualni sportaši prave više atribucija u vlastitu korist od onih u grupnim sportovima jer su svjesni da ishod leži isključivo u njihovim rukama (Mark, Mutrie, Brooks i Harris, 1984). Natjecatelji imaju tendenciju donositi unutarnje atribucije za rezultate pobjede i poraza koji ukazuju da moramo gledati dalje od lokusa dimenzije uzročnosti i analizirati rezultate na drugim dimenzijama atribucija kako bi se utvrdilo postojanje atribucije u vlastitu korist. Čini se da su sportske situacije nešto jedinstveno jer neke situacijske varijable mogu dovesti do internalizacije atribucija bez obzira na ishod. Za sportaše, vrlo je poželjno da preuzmu odgovornost za svoje uspjehe i neuspjehe, tako da će pokazati tendenciju da ishode atribucija istaknu unutar sebe. Uz samopodržavajuću strategiju, postoji još nekoliko razloga zbog kojih ljudi stvaraju atribucije u vlastitu

korist. Jedan je taj što objašnjavanje drugima neuspjeha putem vanjskog uzroka služi kao strategija samopredstavljanja pod nazivom „stvaranje opravdanja“ (Mikulić, 2015).

1.6. Razlike u atribuiranju s obzirom na spol

Atribuiranje kao proces istraživano je u odnosu na spol. Muškarci obično stavljaju veći naglasak na sposobnost pri atribuciji uspjeha, dok neuspjeh u većoj mjeri pripisuju lošoj sreći i nedostatku pažnje. Za sportaše to je samoodržavajući atribucijski oblik i štiti ego sportaša (Cox, 1998). Tim načinom izražava se osjećaj odgovornosti za uspjeh i uvjerenja u ponovni uspjeh. Sportašice češće pripisivaju uspjeh sreći i društvenoj podršci a neuspjeh nedostatku sposobnosti, što predstavlja poražavajuću atribuciju koja ne gradi samopouzdanje (Bernardić, 2003).

1.7. Razlike u atribuiranju s obzirom na vrstu sporta

Sportaši individualnih sportova imaju izraženiju atribuciju u vlastitu korist nego sportaši ekipnih sportova (Mark, Mutrie, Brooks i Harris, 1984). Ujedno sportaši individualnih sportova izražavaju više internalne, stabilne, globalne atribucije a time manje eksternalne, kontrolabilne atribucije za uspješnu izvedbu, no i više internalnih atribucija za neuspješnu izvedbu od sportaša ekipnih sportova (Furst i Santamaria, 1994). Razlog tome je da individualni sportaši percipiraju svoj uspjeh s većom vlastitom odgovornošću i vlastitom kontrolom nego sportaši timskih sportova s obzirom da se u timskim sportovima oslanjaju na druge suigrače, samim time imaju manje izraženiju osobnu odgovornost i osjećaj kontrole vezan uz postizanja uspjeha (Hanrahan i Cerin , 2008). Zaključno, sportaši individualnih sportova imaju veću izraženu internalnost i kontrolabilnost od igrača timskih sportova za uspjeh, kao i veću izraženu internalnost od sportaša ekipnih sportova za neuspjeh (Grove, Hanrahan i McInman, 1991).

1.8. Cilj istraživanja

Brojne ranije studije su pokazale važnost razumijevanja načina na koje pojedinci tumače vlastiti uspjeh i neuspjeh, kao i uzroke tih ishoda. Ipak, vrlo malo istraživanja su provedena na sportašima, pogotovo na sportašima studentima.

1. Cilj ovog istraživanja bio ispitati percepcije sportaša studenata te njihove atribucije vezane za njihove najuspješnije/najmanje uspješne izvedbe u karijeri.

H1: Očekuje se da ćemo dobiti statističko značajne razlike u svim dimenzijama; da će sportaši studenti izraziti više unutarnjih, stabilnih i kontrolabilnih atribucija kod svoje najuspješnije izvedbe nego kod svoje najmanje uspješne izvedbe u karijeri.

2. Nadalje, istražili smo kako se njihove atribucije razlikuju s obzirom na spol

H2: Očekuje se da će se atribucije razlikovati između sportaša i sportašica. Točnije, da će sportašice svoj uspjeh više pripisati eksternim, nestabilnim faktorima koji nisu podložni kontroli, a svoj neuspjeh više internim, stabilnim faktorima podložnim kontroli. Kod sportaša se očekuje obrnuto: da svoj uspjeh pripisuju više internim, stabilnim faktorima podložnim kontroli, a svoj neuspjeh više eksternim, nestabilnim faktorima koji nisu podložni kontroli.

3. Na kraju, istražili smo kako se njihove atribucije razlikuju s obzirom na vrstu sporta kojim se bave (individualni/ekipni sport).

H3: Očekuje se da ćemo pronaći statistički značajnu razliku između sportaša individualnih i timskih sportova. Očekujemo da će sportaši individualnih sportova izraziti više internih, stabilnih i osobno kontrolabilnih atribucija za uspjeh i neuspjeh, a da će sportaši timskih sportova izraziti više eksternih, stabilnih atribucija za uspjeh, te više eksternih, nestabilnih i vanjsko kontrolabilnih atribucija za neuspjeh.

2. METODE

2.1. Sudionici

Istraživanje je provedeno na 194 studenata sportaša. Prosječna dob sudionika bila je 21 godina. Najmlađi sudionici imaju 20 godina, a najstariji sudionik ima 27 godina. U istraživanju je sudjelovalo 117 muških sudionika (60%) i 77 ženskih sudionica (40%). Sudionici su sportaši individualnih sportova (37%) i sportaši ekipnih sportova (63%).

2.2. Materijal

U istraživanju je korištena CDS-II skala (McAuley, Duncan i Russell, 1992). Ocjene u uzročnoj CDS-II skali (McAuley, Duncan i Russell, 1992) služe da bi predvidjeli razne afektivne i kognitivne varijable, u postignućima uspjeha kao i dimenziji neuspjeha. Ljestvica se temelji na Weinerovom modelu atribucija (1985) i mjeri 4 dimenzije: lokus uzročnosti, stabilnost, osobnu i vanjsku kontrolu. Skala ima 12 pitanja, 3 za svaku dimenziju. Sudionici biraju svoje odgovore na bipolarnoj ljestvici od 1 do 9 pa je raspon rezultata na svakoj dimenziji od 3 do 27. Više vrijednosti predstavljaju više unutarnje, stabilne i kontralabilne atribucije.

2.3. Postupak

Istraživanje je provedeno na KIF-u u travnju 2015. godine. Sudionici su zamoljeni da ispune upitnik CDS-II dva puta: jednom za svoju najuspješniju i jednom za svoju najmanje uspješnu izvedbu u karijeri te da zapišu što točno percipiraju kao glavni uzrok za oboje. Na početku istraživanja, odgovorili su i na neka demografska pitanja koja su se odnosila na dob, spol i vrstu sporta kojim se bave. Nakon toga su ispunili upitnik CDS-II, a upute su temeljene na prethodnim studijima (Fürst i Santamaria, 1994).

3. REZULTATI

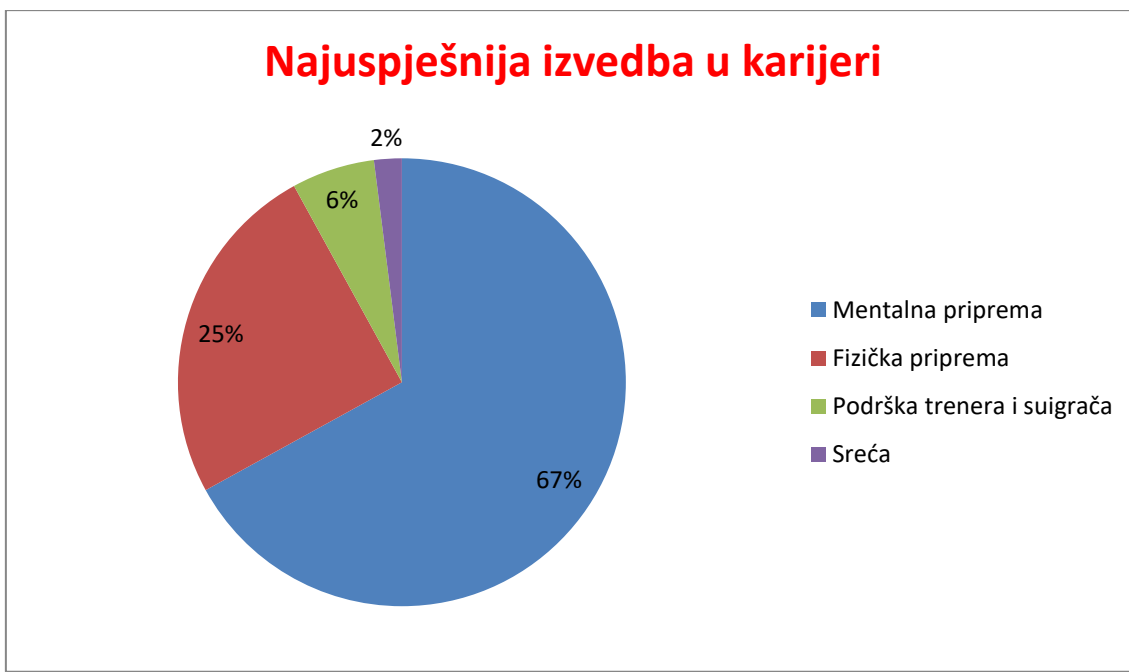
Dobiveni rezultati su pokazali da su studenti sportaši skloniji u većoj mjeri pripisivati unutarne, osobno kontrolabilne i vanjski nekontrolirane razloge za najuspješnije i najmanje uspješno natjecanje u karijeri. Rezultati su pokazali varijaciju dimenzije stabilnosti, gdje je uspjeh tumačen stabilnim, a neuspjeh nestabilnim atribucijama. Nadalje, kod analize atribucija između spolova, rezultati su pokazali najveću razliku na dimenziji lokusa kontrole, gdje su sportašice pokazale veću tendenciju pripisivanja razloga unutarnjim atribucijama za neuspjeh od sportaša. Na dimenzijama stabilnosti, osobne kontrolabilnosti i vanjske kontrolabilnosti nije utvrđena statistički značajna razlika u atribuiranju. Na koncu, nismo dobili statistički značajne razlike s obzirom na vrstu sporta.

3.1 Razlozi za uspjeh i neuspjeh na najuspješnijem i najmanje uspješnom natjecanju u karijeri

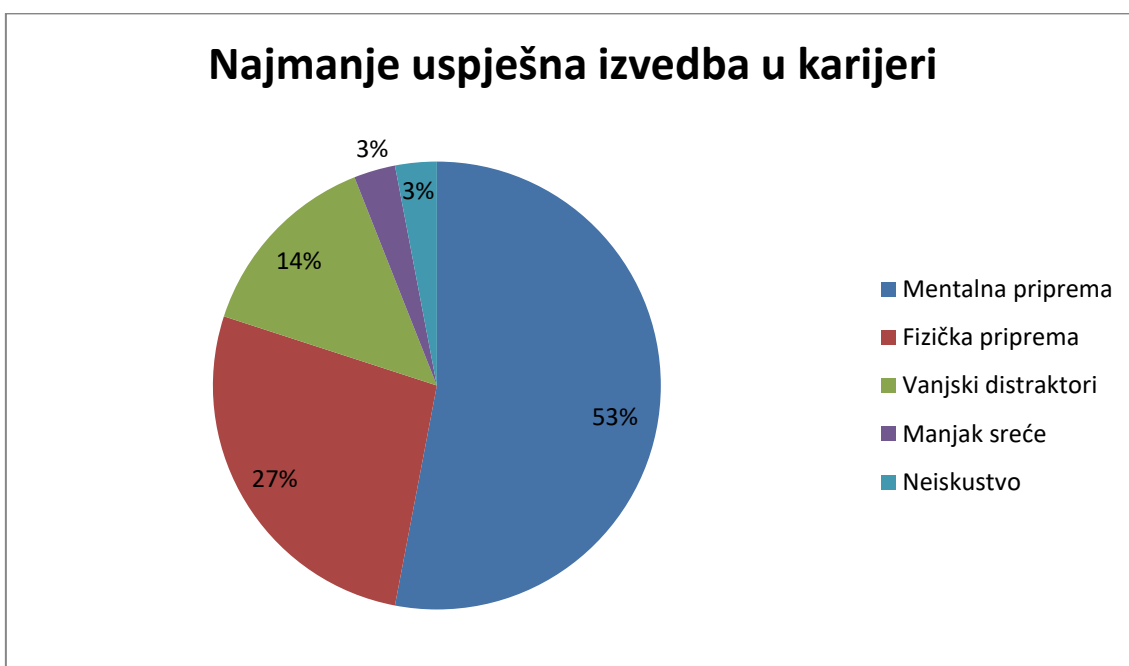
Prvo, analizirali smo razloge koje su sportaši napisali kao odgovor na pitanje: "Molim vas, pokušajte se sjetiti svog najuspješnijeg nastupa u natjecanju. U prostoru ispod unesite ono što mislite da je glavni razlog za Vaš uspjeh u ovom natjecanju." Isto pitanje je kasnije postavljeno o njihovom najmanje uspješnom nastupu. Nakon toga, zbrojili smo frekvencije razloga te ih zatim podijelili u kategorije: mentalna priprema, fizička priprema i podrška trenera, suigrača za uspjeh te vanjski distriktori za neuspjeh. Razlozi za najuspješniju izvedbu prikazani su u tablici 3. i na slikama 6-7. Možemo zaključiti da za najuspješniju izvedbu na natjecanju 67% razloga može biti kategorizirano kao mentalna priprema, 25% može biti kategorizirano kao fizička priprema, 6% spada u kategoriju podrške od trenera, suigrača i obitelji i 2% u kategoriju sreće. Nadalje, za najmanje uspješnan nastup, 53% razloga može biti kategorizirano kao mentalna priprema, 27% kao fizička priprema, 14% razloga povezano je s trenerom i drugim ljudima kao kategorijom vanjskih distraktora, 3% se može objasniti manjkom sreće i 3% neiskustvom

Tablica 3. Razlozi za najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu na natjecanju

Uspjeh		Neuspjeh	
Razlog	N	Razlog	N
Fizička pripremljenost	14	Nedostatak fizičke pripreme	13
Kognitivna pripremljenost	11	Nedostatak samopouzdanja	21
Potpora trenera, suigrača	13	Nedostatak konecentracije	29
Samopouzdanje	35	Nedostatak motivacije	13
Motivacija	47	Anksioznost, stres, trema	44
Opuštenost	23	Neiskustvo	7
Koncentracija	17	Ozljeda	10
Uloženi napor	22	Vanjski distraktori	30
Sreća	10	Nedovoljan napor	13
		Umor	16
		Manjak sreće	7

Slika 6. Razlozi za najuspješniju izvedbu u karijeri (kategorije)

Slika 7. Razlozi za najmanje uspješnu izvedbu u karijeri (kategorije)

3.2. Atribucije najuspješnije i najmanje uspješne izvedbe u karijeri

Ranije studije atribucije koje ispituju najuspješnije i najmanje uspješne izvedbe sportaša ukazale su na odstupanja atribucijskih subskala od normalne distribucije na atribuciji subskala (npr. Furst i Santamaria, 1994). Takva odstupanja dobivena su i u ovom istraživanju zbog čega su korišteni neparametarski testovi za analizu razlika. Kako bi istražili da li sportaši studenti na različite načine atribuiraju svoju najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu u karijeri, koristili smo neparametrijski Wilcoxonov test podudarnih parova. Rezultati (tablica 4.) pokazuju značajnu razliku na dimenzijama lokusa kontrole, stabilnosti i osobne kontrole. Sudionici su u ovom istraživanju donosili više internalne (M=21,36; SD=4,43), više stabilne (M=15,30; SD=4,93) i osobno kontrolabilne (M =21,09; SD=4,90) atribucije za svoju nauspješniju izvedbu, nego što su izvještavali o internalnom lokusu kontrole (M=16,99; SD=5,21), stabilnosti (M=10,17; SD=4,68) i osobne kontrole (M=16,88; SD=6,06) za svoju najmanje uspješnu izvedbu. Procjene vanjske kontrole statistički se značajno ne razlikuju za najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu u karijeri.

Tablica 4. Rezultati Wilcoxonovog testa podudarnih parova atribucijskih dimenzija za najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu u karijeri

	Uspjeh		Neuspjeh		Z	p
	M	SD	M	SD		
Lokus	21,366	4,430	16,994	5,211	-8,339	,000
Stabilnost	15,309	4,931	10,170	4,683	-9,005	,000
Osobna kontrola	21,097	4,904	16,886	6,062	-7,819	,000
Vanjska kontrola	11,788	5,998	11,659	5,940	-,745	,456

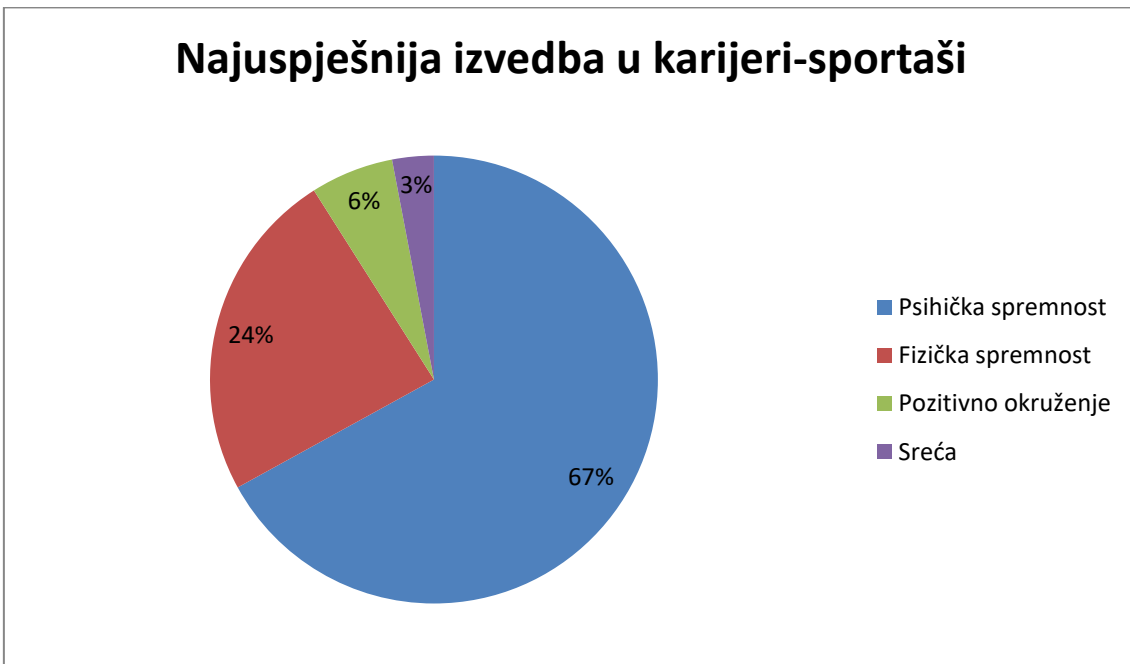
3.3. Rezultati razlika u atribucijama s obzirom na spol

a) Studenti sportaši

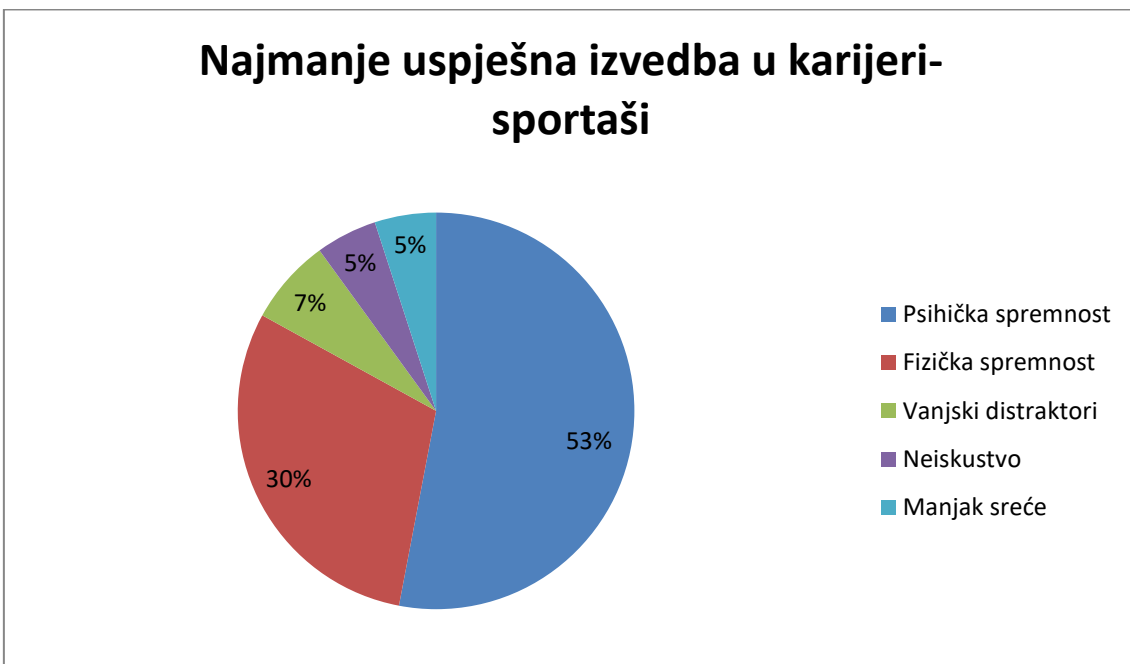
Analizirali smo razloge za koje su sportaši studenti vjerovali da su ih doveli do njihove najuspješnije i najmanje uspješne izvedbe u karijeri. Razlozi su prikazani u tablici 5. i na slikama 8-9. Iz njih možemo zaključiti da je kod sportaša, za najuspješniju izvedbu u karijeri 67% razloga uspjeha nalaze u kategoriji psihičke spremnosti, 24% u kategoriji fizičke spremnosti, 6% u kategoriji pozitivnog okruženja (podrška trenera i suigrača) i 3% u kategoriji sreće. S druge strane, za najneuspješniju izvedbu u karijeri, 53% razloga nalazi se u kategoriji psihičke spremnosti, 30% u kategoriji fizičke spremnosti, 7% pripada kategoriji pritiska trenera i suigrača, 5% kategoriji neiskustva i 5% manjku sreće.

Tablica 5. Razlozi za najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu na natjecanju-studenti sportaši (N=117)

Uspjeh		Neuspjeh	
Razlog	N	Razlog	N
Samopouzdanje	27	Nedostatak koncentracije	20
Opuštenost	14	Neiskustvo	6
Motivacija	27	Nedostatak samopouzdanja	10
Fizička pripremljenost	30	Nedostatak motivacije	9
Upornost	4	Stres, strah, trema	23
Pozitivno okruženje	7	Vanjski distraktori	8
Koncentracija	10	Nedostatak fizičke spremne	16
Sreća	4	Umor	12
		Ozljeda	7
		Manjak sreće	6

Slika 8. Razlozi za najuspješniju izvedbu u karijeri-sportaši (N=117)

Slika9. Razlozi za najmanje uspješnu izvedbu u karijeri-sportaši (N=117)

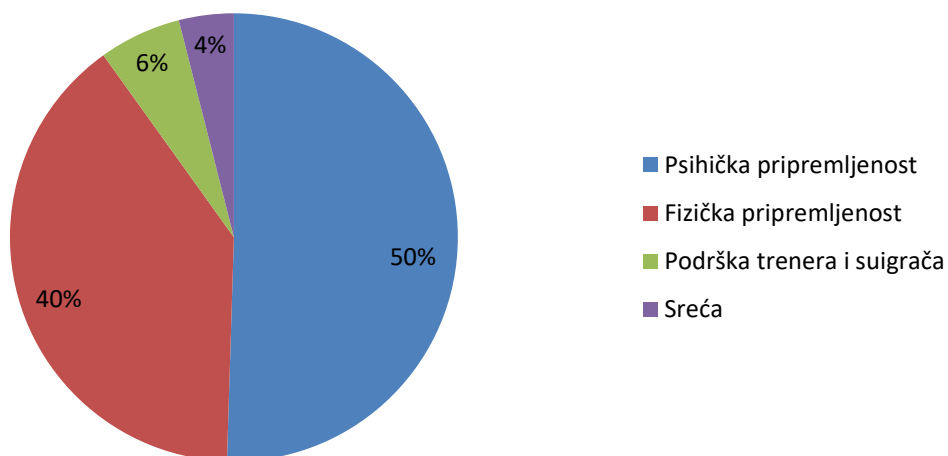
b) Studentice sportašice

Nakon toga, analizirali smo razloge studentica sportašica najuspješnije i najmanje uspješne izvedbu u karijeri. Razlozi su prikazani u tablici 6. i slikama 10-11. Možemo zaključiti da kod sportašica, za najuspješniju izvedbu u karijeri 51% razloga može biti kategorizirano kao psihička pripremljenost, 40% se može kategorizirati kao fizička pripremljenost, 6% razloga je kategorizirano kao podrška od trenera, roditelja i suigrača i 4% spada u kategoriju sreće. Nadalje, za najmanje uspješnu izvedbu u karijeri 60% razloga može biti kategorizirano kao psihička pripremljenost, 26% kao fizička pripremljenost, 8% kao manjak sreće i 6% spada pod vanjske distraktore (npr. pritisak i loša komunikacija s trenerom i suigračima).

Tablica 6. Razlozi za najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu na natjecanju-studentice sportašice (N=77)

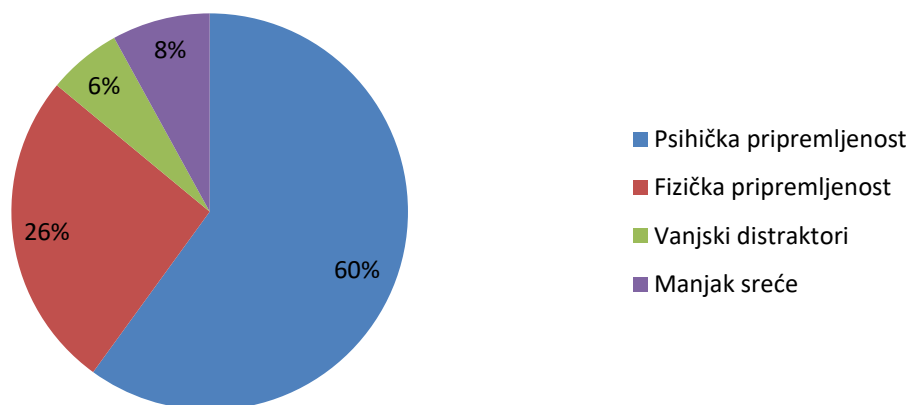
<u>Uspjeh</u>		<u>Neuspjeh</u>	
Razlozi	N	Razlozi	N
Fizička pripremljenost	14	Nedostatak samopouzdanja	7
Podrška trenera	5	Nedostatak koncentracije	17
Samopouzdanje	12	Stres, trema	22
Koncentracija	9	Nedostatak fizičke pripremljenosti	8
Motivacija	15	Nedovoljan trening	6
Uloženi napor	18	Umor, ozljeda	6
Upornost	5	Vanjski distraktori	5
Sreća	3	Manjak sreće	6

Najuspješnija izvedba u karijeri-sportašice

Slika 10. Razlozi za najuspješniju izvedbu u karijeri-sportašice (N=77)

Najmanje uspješna izvedba u karijeri-sportašice

Slika 11. Razlozi za najneuspješniju izvedbu u karijeri-sportašice (N=77)

U okviru drugog problema istraživanja željeli smo ispitati da li su ispitanici donosili različite atribucije s obzirom na spol, tj. pretpostavili smo postojanje statistički značajne razlike u atribuiranju uspjeha i neuspjeha između muških i ženskih ispitanika. Za analizu korišten je neparametrijski Mann-Whitney U-test koji je potvrdio statistički značajnu razliku (tablica 7.) u atribucijama između sportaša (M=16,418; SD=4,801) i sportašica (M=17,870; SD=5,699) samo na dimenziji procjene lokusa kontrole za neuspjeh. Ovi rezultati ukazuju da su sportašice sportski neuspjeh atribuirale značajno više internalno od sportaša.

Tablica 7. Rezultati Mann-Whitney U-testa između sportaša i sportašica za uspjeh i neuspjeh

Atribucijske dimenzije		Spol	N	MR Mean Rank	M	SD	U	Z	p
Lokus	uspjeh	M	117	94,28	21,145	4,365	4127,500	-,989	,323
		Ž	77	102,40	21,701	4,536			
	neuspjeh	M	117	90,64	16,418	4,801	3702,000	-2,104	,035
		Ž	77	107,92	17,870	5,699			
Stabilnost	uspjeh	M	117	94,85	15,111	4,647	4195,000	-,811	,417
		Ž	77	101,52	15,610	5,351			
	neuspjeh	M	117	100,93	10,393	4,593	4103,000	-1,052	,293
		Ž	77	92,29	9,831	4,827			
Osobna kontrola	uspjeh	M	117	95,06	21,059	4,547	4219,500	-,748	,454
		Ž	77	101,20	21,155	5,433			
	neuspjeh	M	117	100,31	17,248	5,756	4176,000	-,860	,390
		Ž	77	93,23	16,338	6,500			

Vanjska	uspjeh	M	117	97,41	11,777	5,826	4494,500	-,026	,979
		Ž	77	97,63	11,805	6,289			
kontrola	neuspjeh	M	117	95.67	11,384	5,517	4290,500	-,561	,575
		Ž	77	100.28	12,077	6,546			

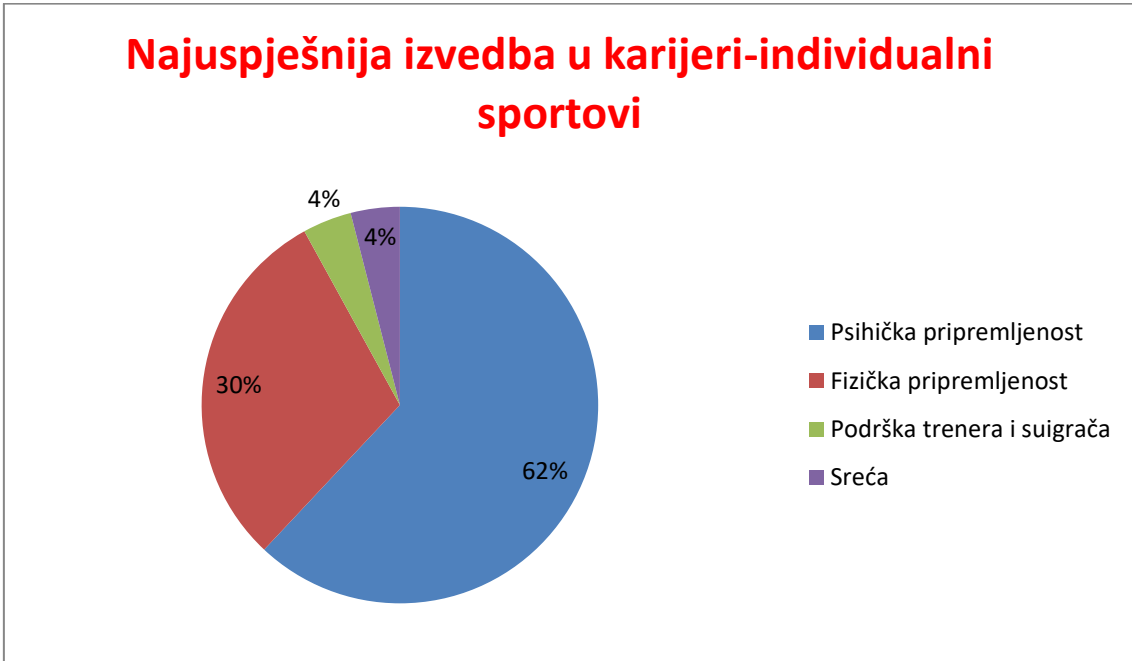
3.4. Rezultati razlika u atribucijama s obzirom na vrstu sporta

a) Sportaši studenti individualnih sportova

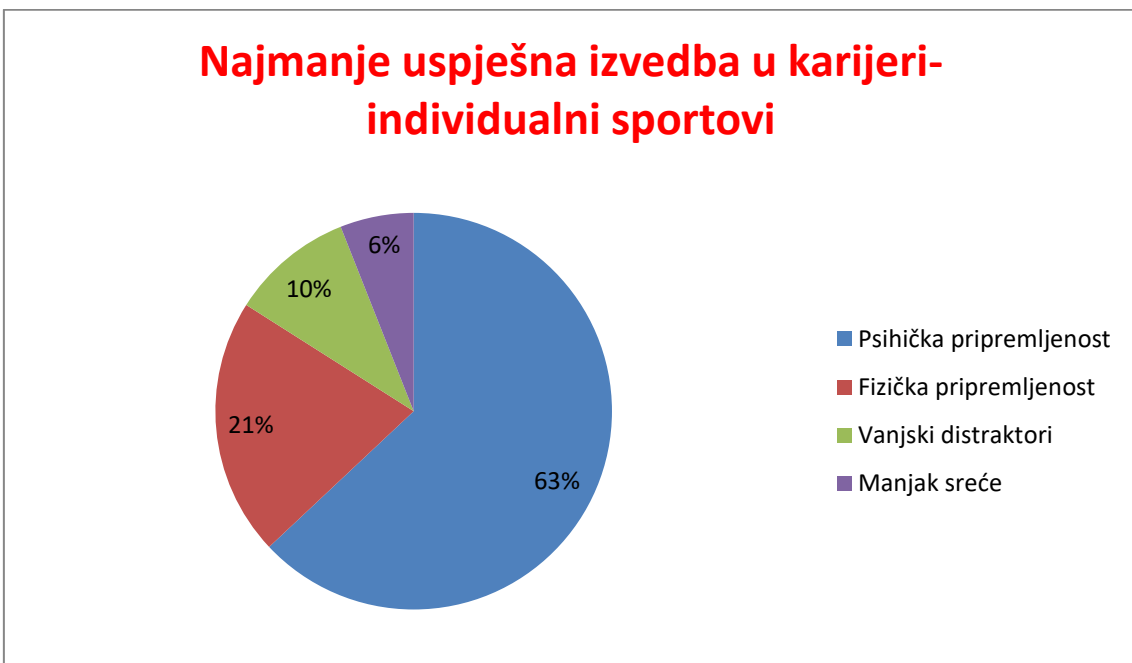
Analizirali smo razloge u atribucijama najuspješnije/najmanje uspješne izvedbe u karijeri kod studenata sportaša iz individualnih sportova (N=71). Razlozi su prikazani u Tablici 8. i na Slikama 12-13. Podijelili smo ih u kategorije. Za najuspješniju izvedbu u karijeri 62% razloga može se kategorizirati kao psihička pripremljenost, 30% kao fizička pripremljenost, 4% spada pod podršku trenera i suigrača i 4% pod kategoriju sreće. Za najmanje uspješnu izvedbu u karijeri 63% razloga može biti svrstano kao psihička pripremljenost, 21% kao fizička pripremljenost, 10% spada pod vanjske distraktore (pritisak trenera i suigrača) i 6% pod manjak sreće.

Tablica 8. Razlozi za najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu na natjecanju-individualni sportovi (N=71)

Uspjeh		Neuspjeh	
Razlog	N	Razlog	N
Samopouzdanje	13	Nedostatno samopouzdanje	6
Motivacija	9	Nedostatna motivacija	5
Koncentracija	7	Nedostatna koncentracija	14
Opuštenost	10	Stres, trema	20
Fizička pripremljenost	6	Vanjski distraktori	7
Podrška trenera i suigrača	3	Umor,ozljeda	8
Uloženi napor	15	Nedovoljna fizička pripremljenost	7
Sreća	3	Manjak sreće	4

Slika 12. Razlozi za najuspješniju izvedbu u karijeri-individualni sportovi (N=71)

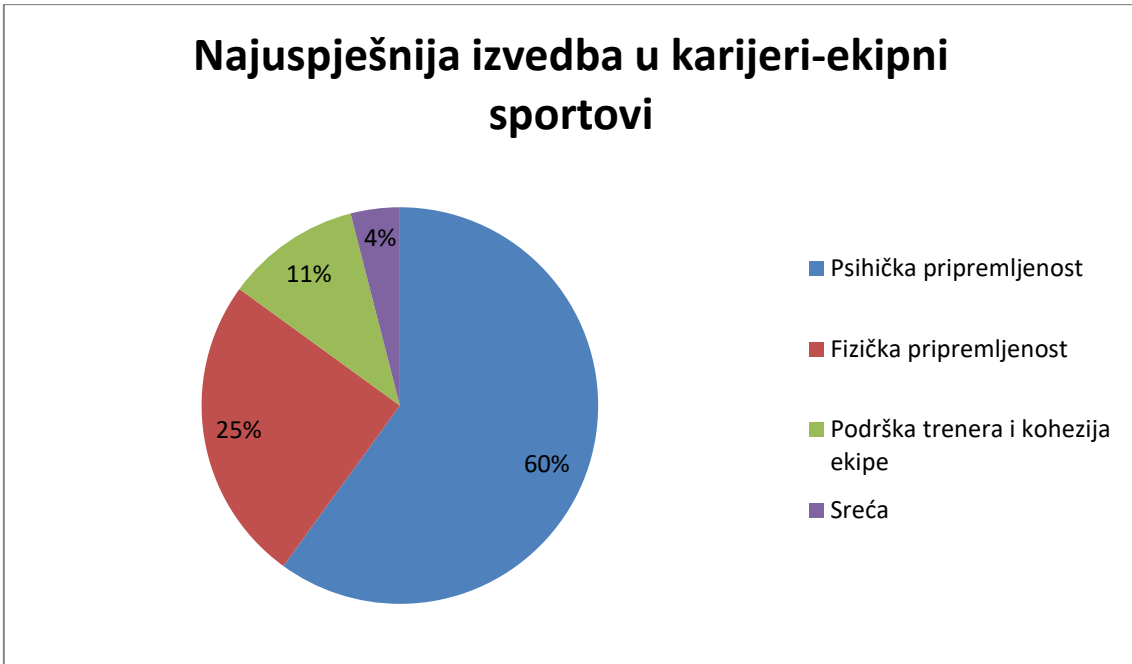
Slika 13. Razlozi za najmanje uspješnu izvedbu u karijeri-individualni sportovi (N=71)

b) Sportaši studenti ekipnih sportova

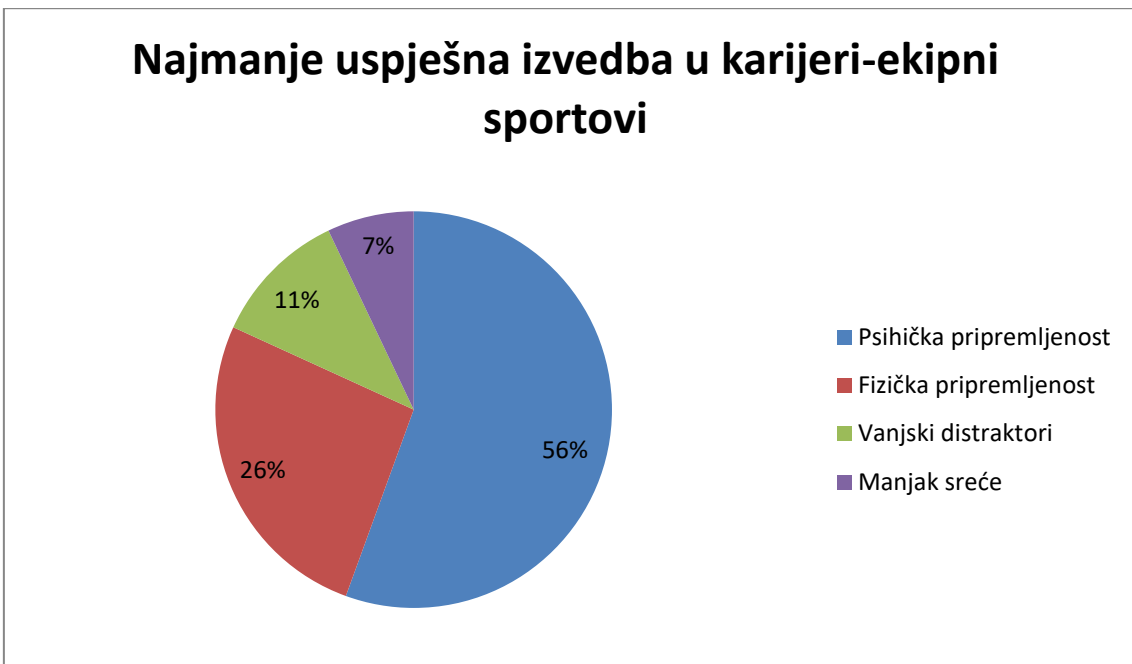
Nadalje, analizirali smo razloge kod sportaša ekipnih sportova najuspješnije i najmanje uspješne izvedbe u karijeri. Razlozi su priloženi u Tablici 9. i na Slikama 14-15. Za najuspješniju izvedbu u karijeri 60% razloga može se svrstati u kategoriju psihičke pripremljenosti, 25% spada pod fizičku pripremljenost, 11% nalazi se u kategoriji podrške trenera i kohezivnosti ekipe i 4% spada pod kategoriju sreće. Za najmanje uspješnu izvedbu u karijeri 55% razloga može biti svrstano u kategoriju psihičke pripremljenosti, 26% spada pod fizičku pripremljenost, 11% u kategoriju vanjskih distraktora (pritisak trenera i loša komunikacija s ostatkom ekipe) i 7% spada u kategoriju manjka sreće.

Tablica 9. Razlozi za najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu u karijeri-ekipni sportovi (N=123)

Uspjeh		Neuspjeh	
Razlog	N	Razlog	N
Motivacija	29	Stres, trema, strah	26
Samopouzdanje	19	Nedostatna koncentracija	21
Koncentracija	13	Vanjski distraktori	14
Opuštenost	13	Umor, ozljeda	19
Fizička pripremljenost	20	Nedostatna motivacija	10
Podrška trenera i kohezija ekipe	13	Nedostatno samopouzdanje	11
Uloženi napor	11	Nedovoljna fiz. priprema	6
Sreća	5	Nedovoljan trening	7
		Manjak sreće	9

Slika 14. Razlozi za najuspješniju izvedbu u karijeri–ekipni sportovi (N=123)

Slika 15. Razlozi za najmanje uspješnu izvedbu u karijeri–ekipni sportovi (N=123)

Prije nego što smo proveli analizu atribucija s obzirom na vrstu sporta; podijelili smo ih u dvije kategorije: sudionici individualnih sportova (N=71; 37%) i sudionici ekipnih sportova (N=123; 63%). Kako bismo utvrdili postojanje razlika u atribuiranju s obzirom na vrstu sporta koristili smo Mann-Whitney U-test. U prijašnjim istraživanjima dobiveno je da individualni sportaši iznose više internalnih, stabilnih i osobno kontrolabilni atribucija za uspjeh (Hanrahan i Biddle, 2008). Isto tako, dobiveno je da individualni sportaši iznose manje atribucija vanjske kontrole za uspjeh, a više internalnih atribucija za neuspjeh od ekipnih sportaša. Također dokazano je da individualni sportaši imaju više atribucija u vlastitu korist i bolju orijentaciju na cilj od ekipnih sportaša (Hanrahan i Cerin, 2008). Usprkos ovim dokazima, naše istraživanje nije pronašlo niti jednu statističko značajnu razliku između atribucija individualnih i ekipnih sportaša (tablica 10).

Tablica 10. Deskriptivna statistika i rezultati Mann-Whitney U-testa za atribucijske dimenzije s obzirom na vrstu sporta

Atribucijske dimenzije	Vrsta sporta	N	MR	M	SD	U	Z	p	
Lokus	uspjeh	Individualni	71	101,99	21,746	4,146	4278,000	-,236	,814
		Ekipni	123	94.91	21,146	4,589			
	neuspjeh	Individualni	71	96,25	16,718	6,171	4047,500	-,850	,395
		Ekipni	123	98.22	17,154	4,586			
Stabilnost	uspjeh	Individualni	71	93,49	14,802	4,915	4212,000	-,411	,681
		Ekipni	123	99.81	15,60	4,936			
	neuspjeh	Individualni	71	95,32	10,042	5,161	4082,000	-,757	,449
		Ekipni	123	98.76	10,243	4,404			
Osobna kontrola	uspjeh	Individualni	71	95,77	20,831	5,258	3876,000	-1,304	,192
		Ekipni	123	98.50	21,252	4,703			
	neuspjeh	Individualni	71	90,59	15,816	6,922	4244,000	-,327	,744
		Ekipni	123	101.49	17,504	5,440			
Vanjska kontrola	uspjeh	Individualni	71	97,44	11,915	6,152	4291,000	-,201	,841
		Ekipni	123	97.54	11,715	5,932			
	neuspjeh	Individualni	71	96,44	11,788	6,817	4362,000	-,012	,990
		Ekipni	123	98.11	11,585	5,398			

4. RASPRAVA

Vođeni željom za konstantno napredovanje i poboljšanje razvoja sportskih sposobnosti, važno je razumijeti i objasniti načine na koji sportaši tumače svoje sportske uspjehe i neuspjehe (Allen, Jones i Sheffield, 2009). Ujedno veoma je zanimljiva činjenica da u RH slična istraživanja koja se bave atribucijama sportaša gotovo i ne postoje, a pogotovo nisu pronađena na uzorku studenata sportaša. Upravo zato, cilj ovog istraživanja bio je da što detaljnije i kvalitetnije ispitamo atribucije studenata sportaša za najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu u karijeri te kako se te atribucije razlikuju s obzirom na spol i vrstu sporta kojim se bave.

4.1. Razlozi za nauspješniju i najmanje uspješnu izvedbu u karijeri

U sportu, se zna da su različite kognitivne, afektivne i bihevioralne varijable koje utječu na očekivanja, samoaktualizaciju, ekipnu koheziju, samopoštovanje, emocije, upornost i izvedbu povezane s procesom atribuiranja (Aleen, 2012). U sportu se ljudi konstantno natječu jedni protiv drugih s jasnim ciljem i ishodom na kraju. Postignuti rezultati su najčešće vrlo važni za sportaše i prirodno je da traže razloge koji stoje iza njih.

Analize ukupne frekvencije uzroka najuspješnije izvedbe pokazale su da sportaši najistaknutijim razlogom uspjeha doživljavaju dobru mentalnu pripremu (67%), od čega se najviše odnosi na motivaciju i opuštenost samoga sportaša. Ovaj podatak potvrđuje značaj mentalne priprema za uspjeh kao i potrebno ulaganje u mentalnu pripremu kod važnih nastupa.

Nadalje, 25% razloga je fizička priprema, i to se ponajviše odnosi na fizičku kompetentnost i dovoljnu treniranost. S time potvrđujemo, da su sportaši koji su ocijenili sami sebe dovoljno kompetentnima imali više uspjeha nego sportaši s nižom ocjenom kompetencije (Furst i Santamaria, 1994) što potvrđuje važnost osjećaja samoeфикаsnosti kod sportaša.

Analiza uzroka za najmanje uspješnu izvedbu pokazuje da 53% razloga čini mentalna pripremljenost, točnije razlozi kao što je stres, trema, anksioznost i nedovoljna koncentracija, 27% otpada na fizičku pripremljenost, ponajviše na nedovoljan trening i umor. Vidljivo je da je kod neuspjeha najzaslužniji stres, trema i anksioznost kod samog nastupa pa bih bilo poželjno sportaša dovesti u optimalno stanje pobuđenosti i uključiti ih što više u proces psihološke pripreme.

Neki autori (npr. Krane & Williams, 2006) navode da većina sportaša i trenera potvrđuje da je od 40% do 90% uspjeha u sportu otpada na psihičke čimbenike. Što je veća razina vještine, mentalna priprema postaje važniji faktor. To je vjerojatno zato što su na višim razinama svi sportaši vrlo dobro pripremljeni i rade u sličnim vrhunskim uvjetima te postoje samo male razlike između njih. Vrlo je važno za sportaša da bude psihički, fizički, tehnički i taktički spreman da postigne svoj puni potencijal u svakom natjecanju. Nije namjera istaknuti da je mentalna priprema važnija od fizičke pripreme, ali ovo istraživanje pokazuje značajan doprinos mentalne pripreme kod izvedbe. Ako uzmemo u obzir činjenicu da psihološka priprema još uvijek nije tako u širokoj primjeni, možemo konstatirati da je iznimno važno uključiti ovaj faktor u osnovu svakog sporta. Sportaši u ovom istraživanju su jasno naveli koliko im je potrebna.

U sportskim situacijama, smatra se poželjnim da sportaši iznose stabilnije, osobno kontroliranije i vanjski nekontrolirane atribucije kod uspjeha i nestabilne, ali osobno kontrolirane atribucije kod sljedećeg neuspjeha (Allen i Sheffield, 2009). Naši rezultati su potvrdili ova saznanja. Sportaši u ovom israživanju pokazali su tendenciju pripisivanja unutarnjih, osobno kontroliranih i vanjsko nekontroliranih atribucija i za svoju najuspješniju i najmanje uspješnu izvedbu. Nadalje, možemo zaključiti da su sportaši pokazali opću tendenciju da iznose unutarnje, stabilne, osobno kontrolirane atribucije za njihov najuspješniji nastup (tablica 4). Za svoj najmanje uspješan nastup, pokazali su tendenciju da iznose unutarnje, nestabilne, osobno kontrolirane i vanjsko nekontrolirane atribucije što je u skladu s dosadašnjim istraživanjima. Istraživanja (Furst i Santamaria, 1994) pokazala su da sportaši pripisuju internalne atribucije općenito više za uspjeh nego za neuspjeh. To znači da u oba slučaja, sportaši vjeruju da su njihova vlastita znanja i vještine, kao i vlastiti napori, ti koji su ih doveli do ovog rezultata. Ovakav nalaz možemo objasniti atribucijama u vlastitu korist. Sportaši daju internalne atribucije za najuspješniju izvedbu zato da bi se osjećali više zaslužni za svoj rezultat. Prema Weineru (2000), pripisivanje uspjeha sposobnostima i trudu obično

rezultira osjećajima ponosa, samopouzdanja i očekivanja uspjeha u budućnosti. To može dati sportašu volju za daljnji rad i upornost. S druge strane, pripisivanje neuspjeha nedostatku napora i loše strategije može dovesti do osjećaja krivnje i volje za promjenom situacije koja može dovesti do povećanog napora u budućnosti kako bi se promijenio ishod što je pozitivno s aspekta motivacije. S obzirom na to, možemo zaključiti da su sportaši ovog uzorka iznijeli atribucije koje se smatraju poželjnima u sportskim situacijama. Razlike u dimenziji stabilnosti dobivene u ovom istraživanju potvrđene su u prijašnjim istraživanjima (Grove, Hanrahan i McInman, 1991) gdje se uspjeh pripisuje stabilnim, a neuspjeh nestabilnim atribucijama. Kada govorimo o najmanje uspješnom nastupu, poželjno je da ga sportaši pripisuju nestabilnim uzrocima jer pripisivanje neuspjeha stabilnim čimbenicima može dovesti do očekivanog neuspjeha u budućnosti (Weiner, 1985).

Brojne druge studije (DeMichele, Gansneder i Solomon, 1998; McAuley i Gross, 1983; Tenenbaum i Weingarten, 1984; McAuley, 1985) utvrdile su da pobjednici i više uspješni sportaši iznosili stabilnije atribucije od poraženih i manje uspješnih sportaša. Ove studije također su utvrdile značajne razlike na dimenzijama lokusa uzročnosti i kontrole koji upućuju na to da pobjednici također iznose više unutarnjih i osobno kontroliranih atribucija od poraženih. S druge strane, Furst i Santamaria (1994) utvrdili su da nema značajne razlike na dimenziji stabilnosti između najviše i najmanje uspješnih nastupa.

4.2. Razlike u atribucijama s obzirom na spol

Spolni stereotipi su uvjerenja o karakteristikama tipičnog muškarca i tipične žene (Bernardić, 2003). Istraživanja iz područja spolnih stereotipa pokazala su da se tipični muškarac smatra asertivnijim, aktivnijim, objektivnijim, racionalnijim i kompetentnijim od tipične žene, a tipična žena se smatra pasivnijom, emocionalnijom, submisivnijom, suosjećajnijom i osjetljivijom od tipičnog muškarca (Deaux & Lewis, 1984.)

Za muškarce se tako smatra da u većoj mjeri posjeduju tzv. instrumentalne karakteristike, na primjer orijentirani su prema cilju, neovisni i odlučni, a za žene da u većoj mjeri posjeduju tzv. ekspresivne karakteristike, na primjer orijentirane su na međuljudske odnose, ljubazne i osjećajne (Bernardić, 2003).

Mnoga istraživanja koja su se bavila utjecajem spola na atribuiranje postignuća ukazuju na to da je veća vjerojatnost da će se uspjeh muškaraca atribuirati sposobnostima, a uspjeh žena zalaganjem ili srećom. Također je vjerojatnije da će se neuspjeh muškaraca atribuirati nedovoljnim trudom ili slabom srećom, a neuspjeh žena nedostatkom sposobnosti (Bernardić, 2003).

Jedan od modela koji objašnjavaju razlike u atribucijama postignuća muškaraca i žena je model očekivanja (Deaux, 1984) navodi da se ishodi koji su u skladu s očekivanjima atribuiraju stabilnim uzrocima (sposobnosti i težini zadatka), dok se ishodi koji nisu u skladu s očekivanjima pripisuju nestabilnim uzrocima (trudu i sreći). Kako se uspjeh žena očekuje manje od uspjeha muškaraca, manja je vjerojatnost da će uspjeh žene biti atribuiran sposobnostima i trudu, a veća da će biti pripisan sreći ili lakoći zadatka, nego uspjeh muškarca. Također, budući da se neuspjeh žena očekuje više od neuspjeha muškaraca, veća je vjerojatnost da će se neuspjeh žene pripisati nedostatku sposobnosti i truda, a manja da će se pripisati težini zadatka i lošoj sreći, nego neuspjeh muškarca..

Istraživanja su pokazala da se uspjeh žena (osobito u muškomu zadatku) češće pripisuje faktorima kao što su sreća ili zalaganje, a neuspjeh nedostatku sposobnosti (Bernardić, 2003).

Razlike u atribucijskom stilu ispitane su i s obzirom na spol. Za studente sportaše, frekvencije odgovora dobivene u ovom istraživanju pokazali su da su fizička pripremljenost (25%) i samopouzdanje (23%) najčešće percipirani razlozi za najuspješniju izvedbu dok su stres (19%), nedostatak koncentracije (17%) i fizičke pripremljenosti (14%) najčešće doživljeni razlozi za najmanje uspješan nastup. Za sportašice, uloženi napor i motivacija bili su najvažniji razlozi (23%) najuspješnijeg nastupa, a stres i trema su najčešći razlozi (29%) za najmanje uspješan nastup.

Iako ovi rezultati ukazuju na neke razlike u atribuiranju između muških i ženskih studenata sportaša, Mann-Whitney U test pokazao je značajnu razliku samo na dimenziji lokusa kontrole za neuspjeh, što upućuje na to da sportašice vjeruju kako su njihove sposobnosti, nedovoljno uloženi napor, težina zadatka i sreća najviše utjecale na njihovu najmanje uspješnu izvedbu u karijeri. Ovaj podatak sukladan je rezultatima istraživanja (Hamilton i Jordan, 2000), gdje je dokazano da žene sportašice atribuiraju više internalnim i kontrolabilnim faktorima i za uspjeh i neuspjeh. Zbog toga, rezultati samo djelomično potvrđuju inicijalna očekivanja i prethodne rezultate istraživanja. Nedostatak značajnih razlika na drugim dimenzijama može se objasniti s nekoliko

razloga, a slično je dobiveno i u nekim drugim studijama koje su pokazale kako nema razlike u atribuiranju između muških i ženskih sportaša (Hanrahan i Biddle, 2008). Sukladno navedenom može se reći da su faktori važni za uspjeh u sportu podjednaki kod žena i muškaraca, što može biti jedan od razloga zašto značajne razlike u razlozima rezultata uspješnosti između ove dvije skupine nisu dobivene.

4.3. Razlike u atribucijama s obzirom vrstu sporta

Posljednja analiza je bila s obzirom na vrstu sporta sudionika (individualan ili ekipni sport). Analiza rezultata pokazala je da individualni sportaši najuspješniju izvedbu najviše tumače ulaganjem napora (22%) i samopouzdanja (19%), a stres i tremu (30%) definiraju presudnim faktorima za najmanje uspješnu izvedbu. Ekipni sportaši 23% razloga za uspjeh pridaju motivaciji i 15% samopouzdanju, te nalaze razloge poput straha, stresa i treme kao glavne za najmanje uspješan nastup. Razlika je, sukladno očekivanju, u atribuiranju razloga vanjskih faktora (podrška i potpora trenera i ostalih suigrača) za uspješan nastup. Sportaši individualnih sportova svoj uspjeh u nešto manjoj mjeri (4%) tumače tim faktorom, za razliku od sportaša ekipnih sportova koji ga procjenjuju nešto važnijim (11%).

Iako po nekim istraživanjima (npr. Hanrahan i Cerin, 2009), sportaši individualnih sportova iznose više stabilne, internalne i globalne atribucije, rezultati ovog istraživanja nisu pokazali nikakve statistički značajne razlike niti u jednoj atribucijskoj dimenziji. Nadalje, dokazano je da sportaši individualnih sportova više koriste atribucije u vlastitu korist od sportaša ekipnih sportova, te da imaju bolju orijentaciju na zadatak jer sportaši individualni sportova više razmišljaju o uspjehu kao o osobno najboljoj izvedbi (Hanrahan i Cerin, 2009). Također, navedeno istraživanje je dokazalo da sportaši individualnih sportova uspjeh tumače više internalnim i stabilnim atribucijama za uspjeh, ali internalno u većoj mjeri objašnjavaju i neuspjeh. Navedeni nalazi nisu potvrđeni u ovom istraživanju. Naše istraživanje, s druge strane, na liniji je nalaza istraživanja (Tenenbaum i Weingarten, 1983) koje nije potvrdilo statistički značajne razlike između sportaša individualnih i ekipnih sportova. Možemo pretpostaviti, da je kao i u navedenom istraživanju, razlog taj što su sportaši individualnih sportova procijenili svoju sposobnost relevantnijom od samog natjecanja. Isto tako, rezultati

ovog istraživanja su najvjerojatnije povezani s time da su sudionici naveli više od jedne atribucije za rezultate uspjeha i neuspjeha.

4.4. Preporuke za buduća istraživanja

Nakon provedenog istraživanja je važno navesti neke od prijedloga kako bi buduća istraživanja na ovome području bila još relevantnija i značajnija. Smatramo da bi bilo poželjno razlike u atribucijskom stilu provjeriti i s obzirom na razinu sporta, od Olimpijskih igara, međunarodne razine, državne razine pa do rekreativnog sudjelovanja u sportu. Isto tako, koristeći uzorak studenata sportaša moglo bi se analizirati razlike u atribucijama s obzirom na socioekonomski status, tj. utvrditi postoje li razlike u atribuiranju između studenata sportaša nižeg i višeg socioekonomskog statusa.

Tijekom izrade ovog rada, uočeno je da je većina empirijskih istraživanja u velikoj korelaciji tj. slične. Iz toga možemo zaključiti da buduća istraživanja trebaju uključivati veći raspon istraživačke namjere. Različitost u istraživačkoj namjeri može proučiti nove i zanimljive uvide u stvaranju hipoteza (Allen, 2012).

Također, buduća istraživanja bi mogla u većoj mjeri istražiti atribucije za razne sportske događaje, kao npr: kako ozljede ili atribucije značajnih drugih ljudi (treneri, roditelji, sportski savezi) utječu na ponašanje sportaša i atribuiranje.

Štoviše, veoma je ohrabrujuća spoznaja da je istraživanje atribucija u porastu i da ovo trenutno istraživanje možemo nazvati suvremenim istraživanjem.

5. ZAKLJUČAK

Cilj istraživanja je bio analizirati atribucije uspjeha i neuspjeha na uzorku studenata sportaša. Mjestimično sukladno inicijalnim očekivanjima, rezultati su pokazali da sportaši navode stabilnije atribucije za uspjeh od neuspjeha. Nadalje, sportašice neuspjeh više tumače osobno kontrolabilnim razlozima, za razliku od svojih muških kolega. Sportaši individualnih sportova više su orijentirani na zadatak i u većoj mjeri atribuiraju u vlastitu korist ishode svog sportskog djelovanja.

Rezultati ovog i sličnih budućih istraživanja mogu donijeti nove spoznaje o procesima atribuiranja uspješnih i manje uspješnih sportskih ishoda, što može poslužiti kao korisna informacija i pomoć trenerima u procesu motivacije sportaša pružajući im uvide u načine boljeg razumijevanja sportaša i njihovog sportskog okruženja.

6. POPIS LITERATURE

- Allen, M., (2012). A systematic review of content themes in sport attribution research:1954–2011. *International Journal of Sport and Exercise Psychology* 10 (1), 1-8
- Allen, M.S., Jones, M.V. & Sheffield, D., (2009). Causal attribution and emotion in the days following competition. *Journal of Sports Sciences*, 27(5), 461–468.
- Aronson, E., Wilson, T.D. i Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate
- Biddle, S.J.H., (1999). Motivation and Perceptions of Control: tracing Its Development and Plotting Its Future in Exercise and Sport Psychology. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 2 pp.1-23.
- Coffee, P., & Rees, T., (2008). The CSGU: A measure of controllability, stability, globality, and universality attributions. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 30, 611–641.
- Cox, R.H.,(1998). *Sportska Psihologija: Koncepti i primjene* 4th ed. WCB/McGraw-Hill.
- De Michele P.E., Gansneder, B. i Solomon G.B., (1998). Success and failure attributions of wrestlers: Further evidence of the self-serving bias. *Journal of Sport Behavior* 8.
- Deaux, K. i Lewis, L.L. (1984). Structure of Gender Stereotypes: Interrelationships Among Components and Gender Label. *Journal of Personality and Social Psychology* 46(5), 991-1004.
- Eberly, M.B., Holley, E.C., Johnson, M.D., i Mitchell, T.R. (2011). Beyond internal and external: a dyadic theory of relational attributions. *Academy of Management Review*, 36(4), 731-753.

- Forsyth, D.R. i McMillan, J.H., (1981). Attributions, Affect, and Expectations: A Test of Weiner's Three-Dimensional Model. *Journal of Educational Psychology* 73 (3), 393-403.
- Furst, D.M. i Santamaria, V.L., (1994). Distance runners causal attributions for most successful and least successful races. *Journal of Sport Behaviour* 17 (1) ,43
- Grove, J. R., Hanrahan, S. J. i McInman, A., (1991). Succes/failure bias in attributions across involvement categories in sport. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17,93-97
- Hanrahan, S.J. i Biddle, S.J.H., (2008). Attributions and perceived control. In T.S. Horn, ed. *Advances in sport psychology*. 3rd ed. Human Kinetic Inc. pp.99-114.
- Hanrahan, S.J. i Cerin, E., (2009). Gender, level of participation, and type of sport: Differences in achievement goal orientation and attributional style. *Journal of Science and Medicine in Sport* 12, 508–512.
- Hamilton, P.R. i Jordan, S.J., (2000). Most Successful and Least Successful Performances: Perceptions of Causal Attributes in High School Track Athletes. *Journal of Sport Behavior*, 23(3), 245.
- Hewstone, M. i Stroebe, W., (2001). *Uvod u Socijalnu Psihologiju*, Europske Perspektive. 3rd ed. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Hewstone, M., (1998). *Causal Attribution: From cognitive processes to collective beliefs*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Jurić D. (2004). *Neke strategije samoregulirajuće motivacije kao prediktor akademske prokrastinacije u školskom kontekstu*. (Diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu, studij psihologije

- Kelley, H.H. i Michela, J. L., (1980). Attribution Theory and Research. *Annual Review of Psychology*, 31, 357-501.
- Mark, M. M., Mutrie, N., Brooks, D. R., i Harris, D. V. (1984). Causal attributions of winners and losers in individual competitive sports: toward a reformulation of the self-serving bias. *Journal of Sport Psychology*, 6, 184-196.
- McAuley, E., Duncan, T. E., i Russell, D., (1992). Measuring causal attributions: The revised Causal Dimension Scale (CDSII). *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 566–573.
- Mikulić V. (2015). *Atribucije*. (Završni rad). Sveučilište J.J. Strossmayera Osijek, Filozofski fakultet
- Myers, D.G. (2008). *Social psychology*.(str.35-49) Boston: McGraw Hill.
- Pavlin-Bernardić N. (2003). *Ispitivanje utjecaja informacije o spolnoj orijentaciji aktera na objašnjavanje uspjeha/neuspjeha ovisno o vrsti zadatka*. (Diplomski rad). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, odsjek za psihologiju
- Pennington, D.C., (1996). *Osnove Socijalne Psihologije*. London: Edward Arnold, Hodder Headline PL
- Swim, J.K. i Sanna, L.J. (1996). He's Skilled, She's Lucky: A Meta-Analysis of Observer's Attributions for Women's and Men's Successes and Failures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(5), 507-519.
- Tenenbaum, G., i Weingarten, G., (1983). External vs. internal attribution in team and individual athletes: Measured by the Wingate Athletic Achievement Responsibility Inventory. *Paper presented at the Fifth Annual Meeting of the European Federation of Sport Psychology*

- Višnja Pavičić Takač i Rahela Varga: Učeničko tumačenje uspjeha i neuspjeha u nastavi engleskog jezika. *Život i škola*, br. 26 (2/2011.), god. 57., 39. – 49.
- Weiner, B., (1985). An Attributional Theory of Achievement Motivation and Emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548-573.
- Weiner, B., (2000). Intrapersonal and Interpersonal Theories of Motivation from an Attributional Perspective. *Educational Psychology Review*, 12(1), 1-14